

Zašto Hrvatska ima mnogo korisnika mirovina - koji su fiskalni učinci?

Jerešić, Patricija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:728955>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

PATRICIJA JEREŠIĆ

**ZAŠTO HRVATSKA IMA MNOGO KORISNIKA
MIROVINA – KOJI SU FISKALNI UČINCI?**

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

PATRICIJA JEREŠIĆ

**ZAŠTO HRVATSKA IMA MNOGO KORISNIKA
MIROVINA – KOJI SU FISKALNI UČINCI?**

Završni rad

JMBAG: 0303064717, redovita studentica

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Javne financije

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentorica: prof. dr. sc. Sandra Krtalić

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

KAZALO

1. UVOD	3
2. MIROVINSKI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE	5
2.1. RAZVOJ MIROVINSKIH SUSTAVA OD 19. DO 21. STOLJEĆA	5
2.1.1. <i>PRIVATNE MIROVINE</i>	5
2.1.2. <i>JAVNI MIROVINSKI SUSTAV</i>	6
2.2. MIROVINSKO OSIGURANJE	7
2.2.1. <i>OBVEZNO MIROVINSKO OSIGURANJE – MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST</i>	8
2.2.2. <i>OBVEZNO MIROVINSKO OSIGURANJE – INDIVIDUALNA KAPITALIZIRANA ŠTEDNJA</i>	9
2.2.3. <i>DOBROVOLJNO MIROVINSKO OSIGURANJE</i>	9
2.3. MIROVINSKI FONDOVI	10
2.3.1. <i>OBVEZNI MIROVINSKI FONDOVI KATEGORIJA A, B, C</i>	11
2.3.2. <i>DOBROVOLJNI OTVORENI I ZATVORENI MIROVINSKI FONDOVI</i> ..	12
2.4. ANALIZA MIROVINSKIH FONDOVA U HRVATSKOJ	13
2.4.1. <i>BROJ MIROVINSKIH FONDOVA U HRVATSKOJ</i>	13
2.5. BROJ ČLANOVA OBVEZNIH MIROVINSKIH FONDOVA	14
2.6. NETO IMOVINA MIROVINSKIH FONDOVA	15
3. VRSTE MIROVINA U REPUBLICI HRVATSKOJ	17
3.1. STAROSNA MIROVINA	17
3.2. PRIJEVREMENA STAROSNA MIROVINA	17
3.3. INVALIDSKA MIROVINA	18
3.4. PRIVREMENA INVALIDSKA MIROVINA	19
3.5. OBITELJSKA MIROVINA	19
3.6. NAJNIŽA MIROVINA	20
3.7. NAJVIŠA MIROVINA	20
3.8. OBRAČUN MIROVINE	21
4. KORISNICI MIROVINA I FISKALNI UČINCI	23
4.1. ANALIZA KORISNIKA MIROVINE	23
4.1.1. <i>OSIGURANICI I KORISNICI MIROVINA U REPUBLICI HRVATSKOJ</i> . 23	
4.1.2. <i>OSIGURANICI PREMA DOBI</i>	25

4.1.3. OSIGURANICI PO OSNOVI OSIGURANJA.....	27
4.1.4. KORISNICI STAROSNE, INVALIDSKE I OBITELJSKE MIROVINE U 2017. GODINI.....	28
4.1.5. SVOTA MIROVINE.....	29
4.2. FISKALNI UČINCI SUSTAVA MIROVINSKOG OSIGURANJA	30
4.2.1. TROŠKOVI MIROVINSKOG SUSTAVA	30
4.2.2. TROŠKOVI ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA.....	31
4.2.3. TROŠKOVI SOCIJALNE SKRBI I ZAŠTITE	32
4.3. USPOREDBA HRVATSKE I EUROPE	33
5. ZAKLJUČAK.....	36
6. LITERATURA.....	37
POPIS GRAFIKONA.....	40
POPIS TABLICA	41
SAŽETAK.....	42
SUMMARY	43

UVOD

Mirovinski sustav možemo definirati na mnogo načina, drugim riječima, koliko ima autora toliko ima i definicija. Jedna od definicija mirovinskog sustava bila bi definicija (Puljiz, 2007.) koja glasi „Mirovinski je sustav skup pravnih normi, financijskih i institucionalnih aranžmana kojima se regulira osiguranje od rizika starosti, invalidnosti i gubitka hranitelja. Mirovinski se sustav u pravilu sastoji od nekoliko podsustava definiranih s obzirom na kategorije osiguranika, način financiranja, upravljanje mirovinskim fondovima, raspodjelu mirovina i slično.“

Za izradu ovog rada korišteno je nekoliko knjiga i internet stranica kao što su stranice Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, različite publikacije Ministarstva financija, Zakon o mirovinskom osiguranju, Zakon o mirovinskim fondovima, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, e-časopisi dostupni na stranicama internet portala www.hrčak.hr.

Cilj rada jest objasniti način na koji funkcionira mirovinski sustav Republike Hrvatske te odgovoriti na samu temu ovog završnog rada kroz poglavlja od kojih se sastoji završni rad koristeći različite znanstvene metode.

Rad se sastoji od ukupno pet poglavlja. Nakon uvodnog dijela definiran je i pobliže objašnjen sam mirovinski sustav Republike Hrvatske preko poglavlja razvoja, mirovinskog osiguranja i mirovinskih fondova. Mirovinsko osiguranje U Republici Hrvatskoj nešto je složenije i objašnjeno je kroz sve svoje aspekte. Osim mirovinskog osiguranja slijedi poglavlje mirovinskih fondova koji se dijele u tri osnovne kategorije, a to su kategorije A koja je najrizičnija, nakon čega slijedi kategorija B i kategorija C koja je najmanje rizična. Analiza mirovinskih fondova obavljena je kao analiza broja obveznih mirovinskih fondova u Hrvatskoj, broja članova obveznih mirovinskih fondova te je grafički prikazana neto imovina obveznih mirovinskih fondova u razdoblju od 1. siječnja 2002. godine zaključno sa podacima iz ožujka 2019. godine. U trećem poglavlju objašnjene su sve vrste mirovina. Četvrto poglavlje bavi se analizom korisnika mirovina te samim fiskalnim učincima koje mirovine, odnosno sustav mirovinskog osiguranja ima. Peto, ujedno i posljednje poglavlje ovog završnog rada ključno je poglavlje u cijelom završnom radu.

Prilikom pisanja rada korišteno je nekoliko znanstveno – istraživačkih metoda od kojih se najviše ističu induktivna metoda, deduktivna metoda, metoda analize, metoda deskripcije, jednim dijelom metoda kompilacije te statistička i matematička metoda.

Naglasak se u ovome završnom radu stavlja na problem financiranja mirovina u Republici Hrvatskoj. Kako se broj korisnika mirovina svake godine sve više povećava, nastaje problem financiranja korisnika mirovina, odnosno umirovljenika. Takvo povećanje utječe na sve manji odnos između osiguranika, dakle, zaposlenih te njihovih odvajanja na mjesečnoj razini i korisnika mirovina. Pozornost se daje i mirovinskim fondovima kao jednim od glavnih sudionika mirovinskog sustava Republike Hrvatske.

MIROVINSKI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE

Svaka država ima uređen mirovinski sustav koji je ujedno i glavni temelj na kojem počiva socijalna sigurnost zemlje. Moguće ga je definirati kao normativno, organizacijski i financijski uspostavljen sustav u kojem se pojedincu suočenom s rizicima starosti, invalidnosti ili gubitka hranitelja obitelji (smrti) osigurava zamjenska ili pomoćna davanja u novcu, a samo iznimno u naravi (Vukorepa, 2012.).

1.1. RAZVOJ MIROVINSKIH SUSTAVA OD 19. DO 21. STOLJEĆA

Prva mirovinska davanja zabilježena su od strane različitih religija ili pak države zabilježene u kasnom srednjem i novom vijeku. Mirovine su se na samom početku manifestirale kao sustav nagrađivanja vojnika, službenika i različitih vrsta monarha. Prekretnica u mirovinskim sustavima bila je Druga industrijska revolucija, kada su se na početku 19. stoljeća počeli javljati različiti oblici privatnih mirovinskih rješenja. Gotovo je pola stoljeća bilo potrebno da se od privatnih mirovina razvije javni sustav mirovinskog osiguranja. Na početku 21. stoljeća započinje nova prekretnica, javni mirovinski sustavi započinju privatizaciju.

1.1.1. PRIVATNE MIROVINE

Privatne mirovine su pojam koji se najčešće koristi kada govorimo o iznosu novca koji društva svaki mjesec odvajaju za svoje zaposlene, ali se može odnositi i na mirovine bez posredovanja društva. Privatne mirovine možemo podijeliti na dva osnovna oblika, a to je strukovno mirovinsko osiguranje i osobno mirovinsko osiguranje.

Strukovno mirovinsko osiguranje u Hrvatskoj se po prvi puta pojavilo u 19. stoljeću. Takva vrsta mirovinskog osiguranja razvila se u Zapadnoj Europi nakon Drugog svjetskog rata, dakle u drugoj polovici 20. stoljeća. Strukovna mirovina osiguranja, kao mirovinska osiguranja privatne naravi, razvila su se usporedno sa zakonom uspostavljenim mirovinskim osiguranjem, i to od strane poslodavaca, zaposlenih ili jednih i drugih zajedno, radi dodatne zaštite zaposlenih unutar mirovinskog osiguranja i zaštite od rizika specifičnih određenim skupinama zaposlenih (Rismondo, 2012.). U Hrvatskoj se ovakav oblik mirovinskog osiguranja provodio sve do 1999. godine, kada je prvom malom reformom uveden novi oblik mirovinskog osiguranja koji se temelji na tri stupa. S druge strane, u mirovinskom osiguranju generacijske solidarnosti ostala su obilježja strukovnih osiguranja u obliku

staža osiguranja s povećanim trajanjem i posebnog zakona o pravima iz mirovinskog osiguranja djelatnih vojnih osoba (za pripadnike vojske) i ovlaštenih službenih osoba (za pripadnike policije), međutim, nositelj toga osiguranja je jedinstven za sve osiguranike na ovoj razini mirovinskog osiguranja, a to je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (Rismondo, 2012.).

Osobno mirovinsko osiguranje još možemo nazvati i osobnom štednjom koja se može pojaviti u dva oblika, a to je životno osiguranje i individualni mirovinski račun. Životno osiguranje jedan je od najstarijih osobnih programa mirovinske štednje koji se više razvijao u prvoj polovici 20. stoljeća. Važno je naglasiti da je mirovinski model ovakvog osiguranja prihvaćen način financiranja i provođenja strukovnih mirovinskih programa, u kojima poslodavac za svoje radnike kod osiguravajućeg društva kupuje grupnu policu osiguranja (Vukorepa, 2012.). Drugi oblik osobnih mirovinskih programa jesu tzv. individualni mirovinski računi na kojima pojedinac akumulira osobnu mirovinsku štednju u mirovinskom fondu ili zakladi, koja se dalje putem investiranja kapitalizira s ciljem ostvarivanja pozitivnog prinosa (Vukorepa, 2012.).

1.1.2. JAVNI MIROVINSKI SUSTAV

Hrvatska je zemlja u razvoju koja je nastala 1991. godine. Sukladno tome, nema visoko razvijen mirovinski sustav, a razlog tome su u najvećoj mjeri zbivanja u prošlosti. Sam početak razvoja mirovinskog sustava datira još iz razdoblja između dva svjetska rata kada je u tijeku bilo stvaranje Države Srba, Hrvata i Slovenaca. Tada je na snazi bio Zakon o socijalnom osiguranju radnika u koji su bila ugrađena bismarckova načela socijalnog osiguranja (Puljiz, 2007.) U razdoblju Nezavisne Države Hrvatske na snazi je bio Zakon o osiguranju radnika, a to je ujedno bio adaptiran Zakon o socijalnom osiguranju radnika. Važna novina u mirovinski sustav unesena je 1964. godine kada je definirana zakonska mogućnost dobrovoljnog mirovinskog osiguranja onih kategorija građana koje do tada nisu bile obuhvaćene obveznim mirovinskim osiguranjem zaposlenih u socijalističkom sektoru (Puljiz, 2007.). 1980. godine otišli smo korak dalje, utemeljeno je mirovinsko osiguranje individualnih poljoprivrednika. U članku 56. Ustava Republike Hrvatske, usvojenog u prosincu 1990. godine, mirovinsko je osiguranje zajamčeno kao pravo zaposlenih i članova njihovih obitelji na socijalno osiguranje i socijalnu sigurnost (Puljiz, 2007.). Nakon osamostaljenja nije bilo većih promjena u mirovinskim zakonima, već su bile

preuzete odredbe ranijih zakona i propisa o primjeni mirovinskog osiguranja. Značajnija mirovinska reforma mirovinskog sustava Republike Hrvatske uslijedila je 1. siječnja 1999. godine kada je po prvi puta definiran Zakon o mirovinskom osiguranju. Tada su ukinuta prava na minimalnu mirovinu, zaštitni dodatak uz mirovinu te doplatak za pomoć i njegu. Zahvaljujući tim promjenama, u 2000. godini usporen je rast broja novih umirovljenika u usporedbi s prethodnim godinama (Bejaković, 2007.)

Kada je 2000. godine provedena prva mirovinska reforma, osim ukidanja određenih točaka Zakona o mirovinskom osiguranju, promijenjeni su i kriteriji stjecanja prava na mirovinu. Jedan od najvažnijih kriterija su godine starosti odlaska u mirovinu, također je promijenjen i izračun mirovine i definicija invalidnosti. Drugom mirovinskom reformom definirana su tri stupa mirovinskog osiguranja. U Hrvatskoj je sve do 2002. godine postojao javni mirovinski sustav međugeneracijske solidarnosti. Prikupljanje doprinosa i isplatu mirovina obavljao je Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO), koji je do 2002. godine imao status izvanproračunskog fonda (Bejaković, 2007.)

1.2. MIROVINSKO OSIGURANJE

Starenje postaje globalnim fenomenom: s jedne strane produžava se prosječan životni vijek, a s druge se strane rađa sve manje djece, što, dakako, uzrokuje krizu javnoga mirovinskog sustava (Škember, 2005.). Kada govorimo o mirovinskim sustavima, treba se osvrnuti i na mirovinsko osiguranje koje je jedna od grana socijalnog osiguranja u Republici Hrvatskoj te počiva na tri temeljna stupa. Prvi i drugi stup predstavljaju obavezno mirovinsko osiguranje od čega se prvi stup odnosi na obvezno mirovinsko osiguranje na temelju međugeneracijske solidarnosti, a drugi stup se odnosi na individualnu kapitaliziranu štednju. Treći stup pak predstavlja dobrovoljno mirovinsko osiguranje. Sva tri stupa mirovinskog osiguranja trebala bi zajedno osigurati veću socijalnu sigurnost i veću ukupnu razinu mirovina, odnosno na bolji način smanjiti rizike starosti, invalidnosti i smrti (Bejaković, 2012.)

Sam sustav mirovinskog osiguranja počiva na nekoliko zakona a to su Zakon o mirovinskom osiguranju (Narodne Novine 115/18), Zakon o obveznim mirovinskim fondovima (64/18), Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima (NN 29/18), Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima (NN 22/14) te pripadajućim podzakonskim

aktima (Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, 2019.). Obvezno osiguranje vezano je na činjenicu zasnivanja radnog odnosa, nezavisno od volje osiguranika tako da i do prestanka osiguranja dolazi, nezavisno od volje osiguranika, prestankom radnog odnosa (Kašnjar – Purat, Mrša i Šašić – Šojat, 2004.).

1.2.1. OBVEZNO MIROVINSKO OSIGURANJE – MEĐUGENERACIJSKA SOLIDARNOST

Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju međugeneracijske solidarnosti spada u prvi stup obveznog mirovinskog osiguranja. U literaturi se još može nazivati PAYG sustav, odnosno „Pay As You Go“ sustav. Prvi stup mirovinskog osiguranja odnosi se na sve zaposlene u Republici Hrvatskoj bez obzira na njihove godine starosti. Važno je napomenuti kako osobe koje su 2002. godine imale 50 godina, ako bismo gledali s današnjeg aspekta, oni su osiguranici ovog stupa te poslodavci za njih mjesečno izdvajaju 15% mirovinskog doprinosa. Taj novac odlazi u Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje i isplaćuje se umirovljenim osobama.

Pravo na mirovinu u prvom mirovinskom stupu može steći muška osoba sa navršenih 65 godina starosti, dok je ta granica za žene nešto niža i iznosi 60 navršenih godina starosti. Mirovina u prvom stupu nije nasljedna već se isplaćuje za svaku osobu pojedinačno i na njezin račun. Članovi obitelji jedino mogu ostvariti pravo na obiteljsku mirovinu ako je osiguranik umro prije stjecanja uvjeta na mirovinu, ili preuzeti mirovinu osiguranika, ako je ona viša od mirovine koju koristi supružnik (Milijević, 2005.).

Da bi osoba ostvarila pravo na mirovinu u prvom mirovinskom stupu, odnosno stupu međugeneracijske solidarnosti, dužna je Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje, najmanje mjesec dana prije stjecanja određenih uvjeta za mirovinu podnijeti zahtjev za mirovinu iz istoimenog sustava. Taj postupak u pravilu traje dva mjeseca od podnošenja samog zahtjeva.

Za osiguranike kojima nedostaju podaci o dijelu staža HZMO pokreće postupak kompletiranja podataka, a za to vrijeme umirovljeniku izdaje privremeno rješenje o mirovini, s procijenjenim iznosom mirovine (Milijević, 2005.). Kada dođu rezultati i dokaže li se da je umirovljeniku isplaćeno manje nego što mu pripada Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje isplatit će mu razliku. Ako se pak pokaže da

umirovljenik ima manje radnog staža nego što se pretpostavlja, dužan je Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje uplatiti razliku.

1.2.2. OBVEZNO MIROVINSKO OSIGURANJE – INDIVIDUALNA KAPITALIZIRANA ŠTEDNJA

Kada je 2002. godine provedena Mirovinska reforma, obvezno mirovinsko osiguranje kao individualna kapitalizirana štednja, odnosno drugi mirovinski stup bio je obavezan za sve zaposlene osobe koje su mlađe od 40 godina. Osobe u razdoblju od 40 do 50 godine starosti mogle su dobrovoljno stupiti u drugi mirovinski stup. Poslodavac je dužan odvojiti 5% mirovinskog doprinosa za svaku zaposlenu osobu na način da se tih 5% doprinosa isplati na račun mirovinskog fonda. Ukupan iznos uštedećine osiguranik može vidjeti na računu.

Visina mirovine drugog mirovinskog stupa ovisi o visini doprinosa iz plaće koje je uplaćivao poslodavac tijekom cijelog radnog staža zaposlene osobe. U drugom mirovinskom stupu, za razliku od prvog, moguće je naslijediti sredstva sa računa mirovinskog fonda osiguranika u vrijeme same štednje, ali isto tako i u razdoblju isplate same mirovine.

Pravo na mirovinu iz drugog mirovinskog stupa isto je kao i u prvom mirovinskom stupu, dakle za muške osobe vrijedi starosna dob od 65 godina, dok je za žene ta granica nešto niža i odnosi se na 60 godina starosti.

Glavna razlika između prvog i drugog stupa je u ostvarivanju prava na mirovinu. U drugom mirovinskom stupu osoba stječe pravo na mirovinu samo i isključivo na temelju rješenja Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje koje je u skladu sa Zakonom o mirovinskom osiguranju. U međuvremenu, osiguranik treba izabrati i mirovinsko osiguravajuće društvo s kojim ugovara isplatu mirovine i obavijestiti Regos o svome izboru. Isplata mirovina započet će već desetak dana nakon što novac sjedne na račun mirovinskog osiguravajućeg društva (Milijević 2005.).

1.2.3. DOBROVOLJNO MIROVINSKO OSIGURANJE

Dobrovoljno mirovinsko osiguranje spada u treći stup mirovinskog osiguranja, a samim time i sustav dobrovoljne kapitalizirane štednje. Dobrovoljno mirovinsko

osiguranje osniva se sa ciljem prikupljanja novčanih sredstava i ulaganja tih sredstava radi povećanja imovine fonda, a u svrhu osiguranja isplate mirovinskih davanja članovima (Kašnjar – Purat, Mrša i Šašić – Šojat, 2004.).

Dok je prvi i drugi mirovinski stup obavezan, ovdje nam sama riječ „dobrovoljni“ govori kako osoba sama odlučuje hoće li se uključiti u ovu vrstu štednje ili ne. Sve vezano uz uplate doprinosa pojedinac donosi sam, dakle uplate nisu definirane Zakonom o mirovinskom osiguranju. Isplata ovakve vrste mirovine može započeti tek kada osiguranik ovog stupa napuni 50 godina bez obzira je li osoba zaposlena ili ne te je nasljeđivanje moguće kao i kod drugog mirovinskog stupa.

Kada se radi o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, važno je spomenuti da se imovina mirovinskog fonda može ulagati, ali sve u skladu sa odredbama Zakona o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima i naravno sa svrhom povećanja prinosa od imovine. Imovina samih mirovinskih fondova može se ulagati u kratkoročne ili dugoročne vrijednosne papire. Od kratkoročnih vrijednosnih papira najviše se ističu kratkoročni zapisi te drugi kratkoročni dužnički vrijednosni papiri koji su izdani od strane različitih repo poslova, Hrvatske narodne banke ili pak države. Kada govorimo o ulaganju u dugoročne vrijednosne papire govorimo o dugoročnim obveznicama te drugim dužničkim dugoročnim vrijednosnim papirima koji su izdani od Hrvatske narodne banke, države i slično.

U trećem mirovinskom stupu ne treba se nužno raditi o cjeloživotnom ulaganju u mirovinsko osiguranje, već je moguće da osoba jednokratno uplati određenu količinu novca koju je stekla na temelju otpremnine, prodaje imovine i slično. Važno je spomenuti kako nema „negativnih bodova“, dakle ako osoba nema više sredstava za uplaćivanje, slobodno može odustati bez ikakvih sankcija.

1.3. MIROVINSKI FONDOVI

Mirovinski fondovi su financijske institucije koje prikupljaju uplate odnosno doprinose članova za njihova radnog vijeka, a ulog uvećan za do tada realiziranu dobit isplaćuju investitorima tek po njihovu odlasku u mirovinu putem redovnih mjesečnih isplata (Draženović, Kusanović, Jurić, 2015.). Mirovinske fondove možemo svrstati u skupinu institucionalnih investitora koji su ujedno i pokretači svakog financijskog tržišta. Ulaganjem mirovinskih fondova trebala bi se povećati domaća

štednja i investicije, što bi trebalo potaknuti razvoj tržišta kapitala, gospodarski rast i povećanje životnog standarda (Bejaković, 2012.).

Svaki mirovinski fond može biti kategorije A, B ili C. Te kategorije su zapravo kategorije mirovinskih fondova kojima upravlja isto društvo, a ovisno o kategoriji razlikuju se strategije ulaganja. Rizik kod fonda C treba biti najmanji, dok rizik kod fonda A treba biti najveći.

Mirovinski fondovi u Hrvatskoj osnovani su još u 19. stoljeću, a nagli porast bilježe 90-ih godina prošloga stoljeća, nakon Domovinskog rata. Mirovinska reforma u Republici Hrvatskoj provedena je 2002. godine. Osnovni cilj bio je da se socijalna odgovornost prenese s države na pojedinca (Klečmer Čalopa, Cingula, 2009.) .

1.3.1. OBVEZNI MIROVINSKI FONDOVI KATEGORIJA A, B, C

Obvezni mirovinski fondovi mogu biti kategorije A, B i C. Svaki osiguranik može birati u koju kategoriju mirovinskih fondova želi ulagati. Kategorije se međusobno razlikuju po ograničenjima članstva, investicijskim strategijama te ograničenjima što se tiče ulaganja. U skladu sa odabranom kategorijom, osiguranici sami određuju na koji će način raspolagati i štedjeti novčana sredstva na računu za buduću mirovinu.

Obvezni mirovinski fond kategorije A namijenjen je mladim osiguranicima drugog stupa mirovinskog osiguranja. Imovina fonda A, s obzirom na utvrđene investicijske ciljeve i rizičnost, može se ulagati u vrijednosne papire i instrumente tržišta novca izdavatelja iz Republike Hrvatske, druge države članice Europske unije (EU) ili države članice Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) (Udruga društva za upravljanje mirovinskim fondovima, 2019.). Važno je napomenuti kako se u mirovinskom fondu A mogu koristiti izvedenice, ali samo i isključivo sa svrhom efikasnog upravljanja i s ciljem da se zaštiti vrijednost same imovine fonda A. Mirovinski fond A može imati osiguranik u razdoblju od 6 mjeseci nakon što je postao osiguranik obveznog mirovinskog osiguranja te mu je istovremeno do mirovine potrebno deset ili više od deset godina.

Obvezni mirovinski fond kategorije B namijenjen je osiguranicima srednje životne dobi zbog manje rizičnosti ulaganja. Prema Zakonu o obveznim mirovinskim fondovima, rizičnost fonda i ulaganje u obvezni mirovinski fond kategorije B vrlo je

slično ulaganju i rizičnosti obveznog mirovinskog fonda kategorije A. Tako, primjerice, najmanje 50% neto vrijednosti imovine mirovinskog fonda mora biti uloženo u državne obveznice i trezorske zapise, a najviše 35% neto vrijednosti imovine može biti uloženo u dionice (Udruga društva za upravljanje mirovinskim fondovima, 2019.). Razlika između obveznog mirovinskog fonda kategorije A i kategorije B je u odabiru fonda. Osiguranik mirovinskog fonda kategorije B prema Zakonu o mirovinskom osiguranju može biti osoba kojoj je do stjecanja prava za starosnu mirovinu potrebno pet ili više od pet godina.

Obvezni mirovinski fond kategorije C je mirovinski fond čija je rizičnost ulaganja najmanja. Možemo reći kako je namijenjen osobama koje se nalaze pred ulaskom u samu mirovinu, odnosno, osiguranikom se prema Zakonu o mirovinskom osiguranju može postati ako je osobi do starosne mirovine potrebno manje od 5 godina radnog staža. Cilj osoba koje štede u ovom mirovinskom fondu jest osigurati realnu vrijednost mirovinske uštede.

1.3.2. DOBROVOLJNI OTVORENI I ZATVORENI MIROVINSKI FONDOVI

Kada govorimo o dobrovoljnim mirovinskim fondovima, govorimo o trećem mirovinskom stupu osiguranja. U Republici Hrvatskoj postoje dvije skupine dobrovoljnih mirovinskih fondova, a to su dobrovoljni otvoreni i dobrovoljni zatvoreni mirovinski fondovi.

U dobrovoljnim otvorenim mirovinskim fondovima mogu štedjeti samo građani sa prebivalištem na području Republike Hrvatske. Član dobrovoljnog mirovinskog fonda može biti tko god želi, nema ograničenja vezanih uz dob ili zaposlenje, a trajanje članstva nije vremenski ograničeno (Udruga društva za upravljanje mirovinskim fondovima, 2019.). Član ovog mirovinskog fonda ima mogućnosti samostalnog odabira vezanog uz visinu, trajanje i dinamiku uplata novčanih iznosa u fond. U slučaju da član nema dovoljno novčanih sredstava za daljnje uplate, članstvo u fondu se neće prekinuti već će sredstva koja se nalaze na računu i dalje ostvarivati prinose.

Bitna razlika između dobrovoljnih otvorenih i zatvorenih mirovinskih fondova je u osnivaču fonda. U zatvorenim dobrovoljnim mirovinskim fondovima štede samo zaposlenici poslodavca koji je osnovao zatvoreni fond. I u otvorenim i u zatvorenim dobrovoljnim fondovima država uplatom iz proračuna potiče mirovinsku štednju, a

članovi zatvorenih fondova imaju pravo i na dodatne poticaje koje uplaćuje poslodavac ili udruga koja je pokrovitelj fonda (Udruga za upravljanje mirovinskim fondovima, 2019.). Ako se radi o uplatama poslodavca koje se kreću između 500,00 kn svaki mjesec ili pak 6.000,00 kn svake godine, svaka je uplata porezno priznati trošak poslodavca.

Ovakav oblik štednje država dodatno potiče sa dodatnih 15% doprinosa na uplaćena sredstva unutar jedne kalendarske godine, naravno po jednom dobrovoljnom mirovinskom fondu.

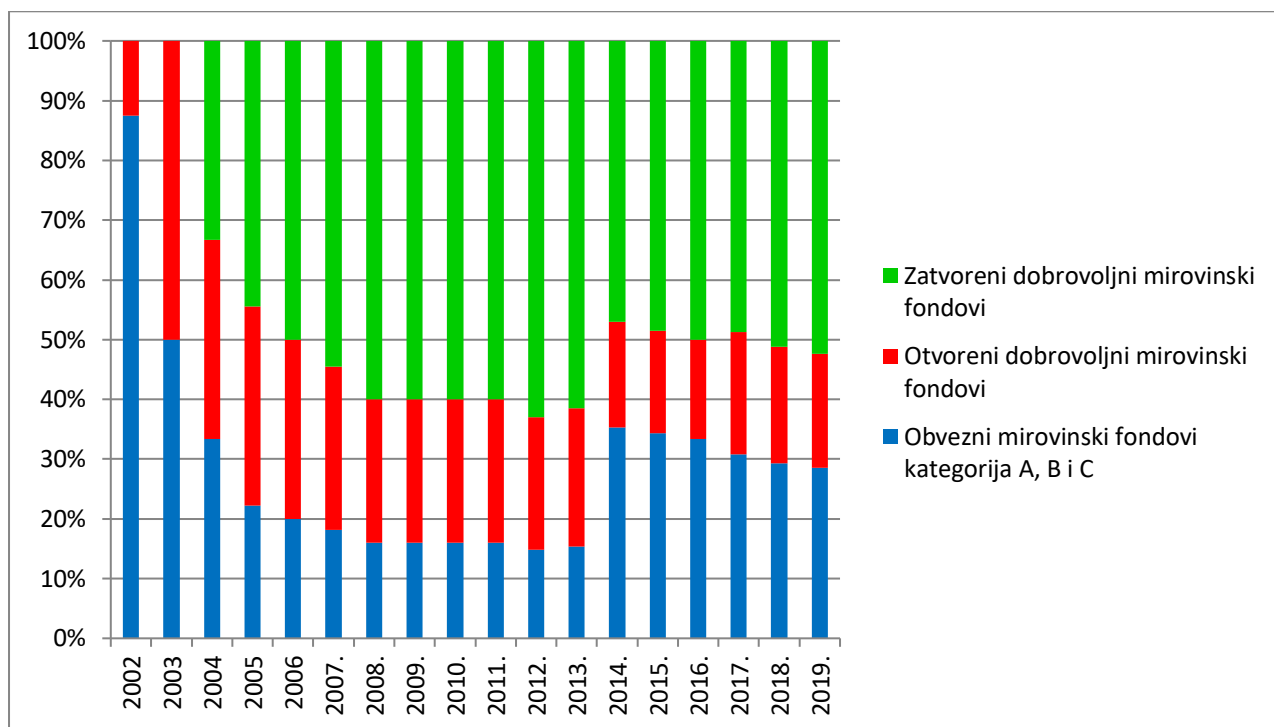
1.4. ANALIZA MIROVINSKIH FONDOVA U HRVATSKOJ

U ovom poglavlju analizirat ćemo broj mirovinskih fondova u Hrvatskoj, kretanje broja članova u obveznim mirovinskim fondovima te neto imovinu mirovinskih fondova. Analiza navedenih kategorija provodi se u razdoblju od prosinca 2002. godine zaključno sa ožujkom 2019. godine.

1.4.1. BROJ MIROVINSKIH FONDOVA U HRVATSKOJ

Kao što je već spomenuto, mirovinski fondovi u Hrvatskoj postoje od druge, veće mirovinske reforme koja je stupila na snagu 1. siječnja 2002. godine. Zaključno sa 31. prosinca 2002. godine, u Hrvatskoj je postojalo ukupno 8 mirovinskih fondova, od čega 7 obveznih mirovinskih fondova i samo jedan otvoreni dobrovoljni mirovinski fond. Te su se brojke s godinama povećavale, tako da danas postoje sve ukupno 42 mirovinska fonda.

Grafikon 1: Broj mirovinskih fondova u Hrvatskoj u razdoblju od prosinca 2002. do ožujka 2019. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima na www.hanfa.hr

Grafikon 1. prikazuje broj mirovinskih fondova u Hrvatskoj u razdoblju od prosinca 2002. godina, zaključno sa ožujkom 2019. godine. Možemo vidjeti kako se svake godine broj mirovinskih fondova povećava. Najznačajniji porast zabilježen je kod dobrovoljnih zatvorenih mirovinskih fondova gdje se broj fondova u razdoblju od prosinca 2004. godine do ožujka 2019. godine povećao za 81,82%. Broj obveznih mirovinskih fondova u razdoblju od prosinca 2002. do ožujka 2019. godine povećao se za 41,67%. Broj zatvorenih i otvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova se povećava kao i broj obveznih mirovinskih kategorija A, B i C, pa možemo zaključiti da će se u budućnosti taj broj još više povećati.

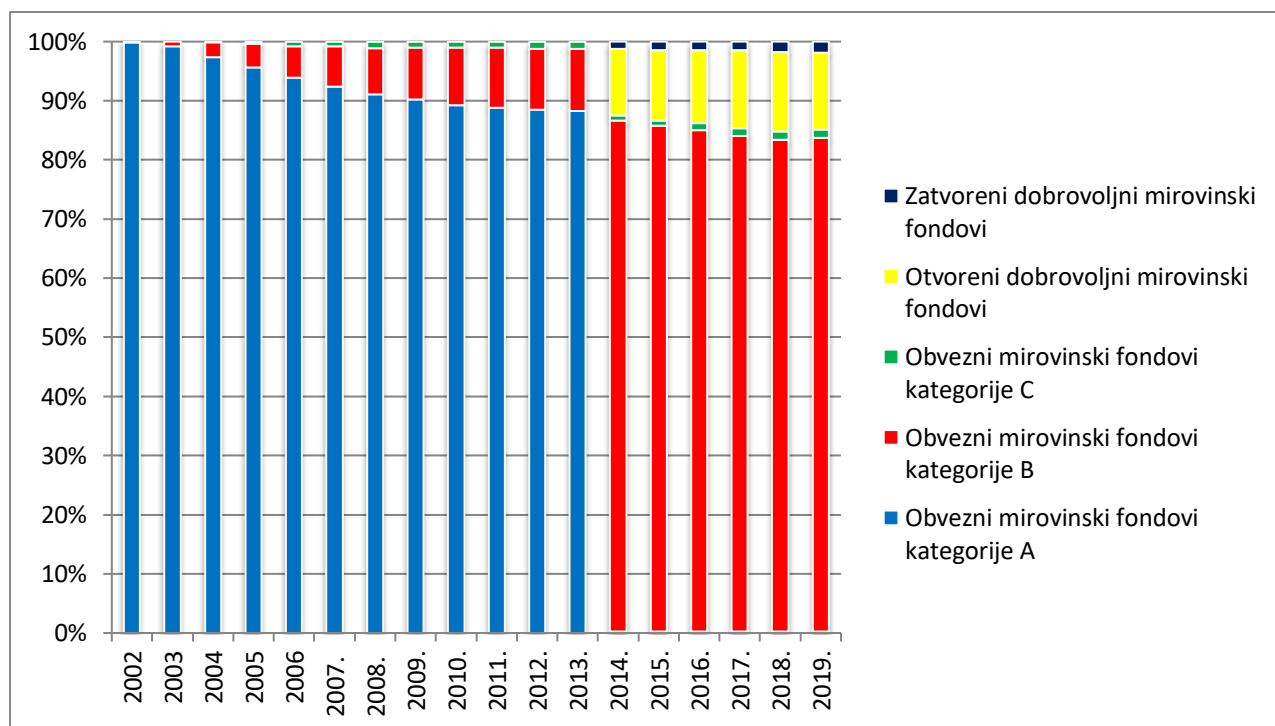
1.5. BROJ ČLANOVA OBVEZNIH MIROVINSKIH FONDOVA

Grafikon prikazuje kretanje broja članova u mirovinskim fondovima od 31. prosinca 2002. godine pa sve do ožujka 2019. godine. Možemo vidjeti kako se broj članova mirovinskih fondova svake godine povećava sve više. Najveći broj članova u razdoblju od 2002. do 2013. godine imao je obvezni mirovinski fond kategorije A. Kada je 2014. godine uslijedila mirovinska reforma, broj članova u obveznom mirovinskom fondu kategorije A drastično se smanjio, ali je istovremeno porastao broj članova u obveznim mirovinskim fondovima kategorije B. Broj članova

u obveznim mirovinskim fondovima kategorije B svake godine se povećava sve više, pa se tako u razdoblju od 2002. do ožujka 2019. godine povećao za svega 1.906.396 članova.

Pozitivno je kako se s godinama povećava i broj članova u zatvorenim dobrovoljnim fondovima. U razdoblju od prosinca 2014. godine do ožujka 2019. godine broj članova u zatvorenim dobrovoljnim mirovinskim fondovima povećao se za 43,66%, dok se broj članova u otvorenim dobrovoljnim mirovinskim fondovima povećao za 25,96%.

Grafikon 2: Kretanje broja članova u mirovinskim fondovima od prosinca 2002. godine do ožujka 2019. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima sa www.hanfa.hr

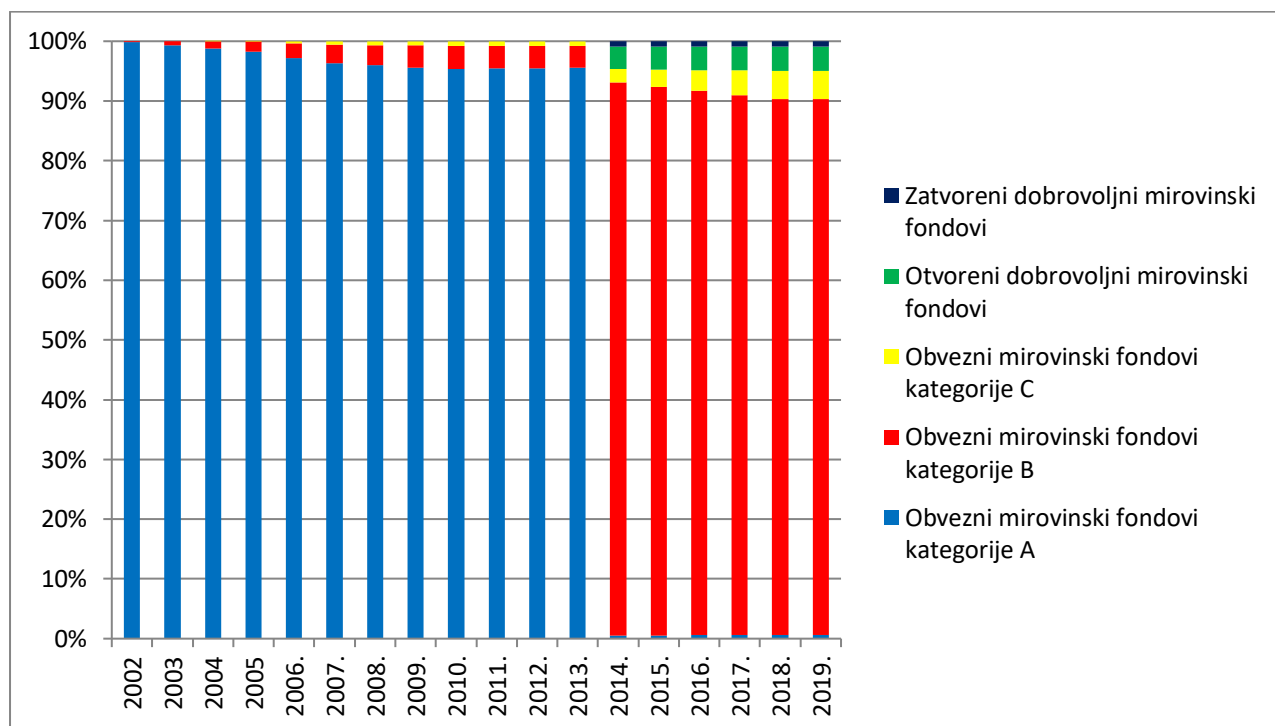
U skladu sa podacima iz grafikona, u budućnosti možemo očekivati daljnje povećanje broja članova u svim vrsta mirovinskih fondova.

1.6. NETO IMOVINA MIROVINSKIH FONDOVA

Prema podacima sa stranica HANFA – e možemo vidjeti kako se neto imovina mirovinskih fondova u razdoblju od prosinca 2002. godine do ožujka 2019. godine povećala. Prema grafikonu jasno je vidljivo povećanje neto imovine obveznih mirovinskih fondova kategorije B. Neto imovina obveznih mirovinskih fondova kategorije B u razdoblju od prosinca 2002. godine do ožujka 2019. godine povećala

se za 99,97%. Značajnije povećanje neto imovine vidimo i kod obveznih mirovinskih fondova kategorije C, gdje se imovina u razdoblju od prosinca 2004. do ožujka 2019. godine povećala za visokih 99,98%.

Grafikon 3: Kretanje neto imovine mirovinskih fondova od prosinca 2002. godine do ožujka 2019. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima sa www.hanfa.hr

Na temelju provedene analize možemo vidjeti kako se svi pokazatelji na koje se analiza odnosi svake godine sve više povećavaju. Broj mirovinskih fondova svake je godine sve veći. Valja naglasiti kako se iz godine u godinu sve više povećava broj zatvorenih mirovinskih fondova što stvara bolju sliku za mirovinski sustav Republike Hrvatske. Ulaganje u takvu vrstu mirovinskih fondova potiče se od strane države, ali i putem različitih motivacijskih filmova od strane Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga. U budućnosti se očekuje daljnji porast svih navedenih kategorija analize mirovinskih fondova.

VRSTE MIROVINA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju postoji nekoliko vrsta mirovina, a to su starosna mirovina, prijevremena starosna mirovina, invalidska mirovina, privremena invalidska mirovina i obiteljska mirovina.

1.7. STAROSNA MIROVINA

Sukladno Zakonu o mirovinskom osiguranju, članak 33. (NN 115/18) navodi kako pravo na starosnu mirovinu stječe osoba koja u razdoblju od 1. siječnja 2019. godine do 31. prosinca 2027. godine navršila 65. godinu života te ujedno ima i 15 godina mirovinskog staža. 1. siječnja 2027. godine izjednačavaju se uvjeti za žene i muškarce, a od 1. siječnja 2028. godine do 31. prosinca 2032. godine, osiguranicima, muškarcu i ženi, uvjet starosne dobi za starosnu mirovinu povećava se za četiri mjeseca svake godine (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2019.)

Pravo na starosnu mirovinu osiguranik ima s navršenih 15 godina mirovinskog staža i to (Zakon o mirovinskom osiguranju NN 115/18)

- u 2028. godini – 65 godina i 4 mjeseca života
- u 2029. godini – 65 godina i 8 mjeseci života
- u 2030. godini – 66 godina života
- 2031. godini – 66 godina i 4 mjeseca života
- 2032. godini – 66 godina i 8 mjeseci života.

Nadalje, možemo zaključiti kako će 2033. godine u mirovinu moći ići osoba sa navršenih 67 godina života zajedno sa 15 godina radnog staža.

1.8. PRIJEVREMENA STAROSNA MIROVINA

Osim starosne mirovine, postoji i prijevremena starosna mirovina koju definira Zakon o mirovinskom osiguranju, sukladno članku 35. (NN 151/14 , 33/15, 115/18). Prema Zakonu definirano je prijelazno razdoblje od 2019. do 2026. godine kojem žene ostvaruju mirovinu prema boljim uvjetima, s nižim godinama prema sljedećem rasporedu:

- 2019. godine – 57 godina i 4 mjeseca života sa 32 godine i 4 mjeseca radnog staža

- 2020. godine – 57 godina i 8 mjeseci života sa 32 godine i 8 mjeseci radnog staža
- 2021. godine – 58 godina života i 33 godine radnog staža
- 2022. godine – 58 godina i 4 mjeseca života sa 33 godine i 4 mjeseca radnog staža
- 2023. godine – 58 godina i 8 mjeseci života i 33 godine i 8 mjeseci radnog staža
- 2024. godine – 59 godina života 34 godine radnog staža
- 2025. godine – 59 godina i 4 mjeseci života i 34 godine i 4 mjeseci radnog staža
- 2026. godine – 59 godina i 8 mjeseci života i 34 godine i 8 mjeseci radnog staža
- 2027. godine – 60 godina i 35 godina radnog staža.

Za razdoblje od 1. siječnja 2028. godine do 31. prosinca 2032. godine povećavaju se samo godine starosti za 4 mjeseca. Prema tome, 31. prosinca 2032. godine bez obzira na spol, osiguranik će moći ući u prijevremenu mirovinu sa 61 godinom i 8 mjeseci starosti i 35 godina radnog staža. Visina prijevremene starosne mirovine trajno se smanjuje za svaki mjesec ranijeg ostvarivanja prava na mirovinu prije navršenih godina života osiguranika propisanih za stjecanje prava na starosnu mirovinu neovisno o duljini mirovinskog staža za 0,3% (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2019.)

1.9. INVALIDSKA MIROVINA

Treća vrsta mirovine je invalidska mirovina. Osoba tijekom svojeg radnog vijeka može doživjeti različite ozlijede na radu te biti potpuno ili djelomično nesposobna za rad što može utjecati na ne mogućnost ponovnog zapošljavanja. Da bi osiguranik stekao pravo na ostvarivanje invalidske mirovine osim invalidnosti, treba imati i dovoljno godina radnog staža. Invalidnost postoji kada je kod osiguranika , zbog promjena u zdravstvenom stanju koje se ne mogu otkloniti liječenjem, radna sposobnost trajno smanjena za više od polovice prema tjelesno ili psihički zdravome osiguraniku iste ili slične naobrazbe i sposobnosti, dakle kada se radi o profesionalnoj nesposobnosti za rad (Milijević, 2005.).

Kada se radi o invalidskoj mirovini postoji nekoliko iznimaka. Pravo na invalidsku mirovinu zbog potpunog gubitka radne sposobnosti sječe osiguranik i to kod kojeg je nastao potpuni gubitak radne sposobnosti prije 35. godine života, a ima završen preddiplomski sveučilišni studij ili stručni studij, ako je do dana nastanka potpunog gubitka radne sposobnosti navršio staž osiguranja od najmanje dvije godine ili integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij ili specijalistički diplomski stručni studij, ako je do dana nastanka potpunog gubitka radne sposobnosti navršio jednu godinu staža osiguranja i ako je potpuni gubitak radne sposobnosti nastao za vrijeme osiguranja ili u roku od jedne godine nakon prestanka osiguranja ili kod kojeg je nastao potpuni gubitak radne sposobnosti prije 30. godine života, ako je navršio najmanje jednu godinu staža osiguranja i ako je potpuni gubitak radne sposobnosti nastao za vrijeme osiguranja ili u roku od jedne godine nakon prestanka osiguranja (Zakon o mirovinskom osiguranju, NN 115/18)

1.10. PRIVREMENA INVALIDSKA MIROVINA

Osim invalidske mirovine, postoji i privremena invalidska mirovina gdje se invalidom smatra osiguranik, odnosno osoba koja radi djelomičnog ili pak potpunog gubitka radne sposobnosti može ostaviti pravo na invalidsku mirovinu ili pravo na profesionalnu rehabilitaciju. Sukladno Zakonu o mirovinskom osiguranju, na temelju članka 57., stavka 2. pravo stječe osiguranik koji je invalid rada koji se profesionalnom rehabilitacijom osposobljen za druge poslove, a nakon završene rehabilitacija je dugotrajno ostao nezaposlen, ako mu nije osiguran odgovarajući posao za koji se rehabilitacijom osposobio, ima pravo na privremenu invalidsku mirovinu pod uvjetom da je u neprekidnom trajanju od najmanje pet godina nakon završetka rehabilitacije bio nezaposlen i da je nezaposlenost trajala do navršene 58. godine života (Zakon o mirovinskom osiguranju NN 115/18). Važno je spomenuti kako se razdoblje povremenog rada u trajanju od 6 mjeseci ne smatra prekidom nezaposlenosti.

1.11. OBITELJSKA MIROVINA

Obiteljska mirovina pripada članovima obitelji umrlog osiguranika ili korisnika prava na mirovinu, a zasniva se na njihovom pravu na uzdržavanje od umrlog te se određuje od starosne ili invalidske mirovine koja bi umrlome pripadala ili je pripadala u trenutku smrti, a njezina visina ovisi o broju članova obitelji koji je koriste u razmaku od 70 do 100 posto (Milijević, 2005.).

Pravo na ostvarivanje obiteljske mirovine članovi obitelji stječu ako je osiguranik imao najmanje 5 godina radnog staža ili 10 godina mirovinskog staža, ako je ispunjavao uvjete vezane uz duljinu mirovinskog staža za stjecanje prava na invalidsku mirovinu, ako je osiguranik bio korisnik starosne mirovine, prijevremene starosne mirovine ili invalidske mirovine te ako je bio korisnik prava profesionalne rehabilitacije. Članovi obitelji umrlog osiguranika imat će pravo na primanje obiteljske mirovine ako je osiguranik umro zbog profesionalne ozljede na radu ili bolesti. Važno je napomenuti kako se u tom slučaju ne gleda duljina mirovinskog staža umrlog osiguranika.

Obiteljska mirovina naravno pripada bračnom partneru umrlog osiguranika u slučaju da ima navršenih 50 godina života. Ako bračni partner nema navršenih 50 godina života, tada će za obiteljsku mirovinu biti primoran čekati do navršene 50 godine života. Dijete umrlog ili stradalog osiguranika ima pravo na primanje obiteljske mirovine sve do svojeg zaposlenja ili pak do navršene 18. godine života.

1.12. NAJNIŽA MIROVINA

Osiguraniku koji ostvaruje mirovinu samo prema Zakonu o mirovinskom osiguranju, a mirovina određena na osnovi navršenog mirovinskog staža i ostvarenih plaća je manja od najniže mirovine, određuje se po službenoj dužnosti najniža mirovina bez obzira na prihode korisnika mirovine (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2019.). Važno je napomenuti kako iznos najniže mirovine od 1. siječnja 2019. godine iznosi 64,34 kune za jednu godinu mirovinskog odnosno radnog staža.

Visina najniže mirovine računa se tako da se svaka godina do 30 godina mirovinskog staža pomnoži sa 0,825 posto, a svaka godina koja prelazi 30 godina mirovinskog staža sa 0,4125 od prosječne bruto plaće svih zaposlenih (Milijević, 2005.). Možemo zaključiti kako će najnižu mirovinu ostvariti svi oni osiguranici čije su plaće tijekom njihova radnog staža bile ispod 80 posto prosječne plaće svih zaposlenih u Republici Hrvatskoj.

1.13. NAJVIŠA MIROVINA

Prema Zakonu o najvišoj mirovini određuje se najviša mirovina koju može ostaviti osiguranik kojemu se mirovina određuje prema Zakonu o mirovinskom osiguranju i izračunava se na način da se ukupni mirovinski staž osiguranika iskazan u obliku decimalnog broja pomnoži sa 3,8 vrijednosnih bodova i polaznim faktorom te

se tako izračunati osobni bodovi pomnože s mirovinskim faktorom i aktualnom vrijednošću mirovine (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2019.). Ako se dogodi da izračunata visina mirovine prema Zakonu o mirovinskom osiguranju prelazi svotu prema Zakonu, svota isplaćene mirovine bit će određena prema najvišoj mirovini. Zakonom o dopunama Zakona o najvišoj mirovini (NN broj 82/2001) za branitelje iz Domovinskog rata i zastupnike u Hrvatskome saboru određena je najviša mirovina (Milijević, 2005.).

1.14. OBRAČUN MIROVINE

Zakonom o mirovinskom osiguranju, čija je primjena počela u siječnju 1999. godine, država je ograničila rast troškova mirovine, što se negativno odrazilo i na njezinu razinu (Milijević, 2005.). Mirovine su prema Zakonu iz 1999. godine bile za 15,4% manje u odnosu na mirovine prije te se ostvaruju očekivanja da mirovine padaju. Veće smanjenje mirovine pogodilo je žensku populaciju jer se njihova mirovina izračunavala po povoljnijim faktorima te je njihova mirovina bila čak i do 18,5% manja u odnosu na mirovine muškaraca.

Iznos mirovine sukladno Zakonu o mirovinskom osiguranju od mirovinske reforme 2002. godine računa se na način da se osobni bodovi pomnože sa mirovinskim faktorom i aktualnom vrijednošću mirovine. U svotu mirovine uračunava se i dodatak na mirovinu koji je određen temeljem Zakona o dodatku na mirovine koje su ostvarene sukladno Zakonu o mirovinskom osiguranju u 2010. godini, a on iznosi 27,0%. Važno je napomenuti kako se osobni bodovi jednako računaju za sve vrste mirovina (Milijević, 2005.).

Polazni faktor za invalidsku, privremenu invalidsku, starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu zbog stečaja te starosnu mirovinu iznosi 1,0. Kada govorimo o prijevremenoj starosnoj mirovini, valja naglasiti da se polazni faktor smanjuje za svaki mjesec ranijeg odlaska u mirovinu prije navršenih godina života osiguranika koji su propisani za stjecanje prava na starosnu mirovinu za 0,3%.

Starosna se mirovina povećava, odnosno kada se određuje starosna mirovina za osiguranika koji prvi put stječe pravo ulaska u mirovinu (65. navršenih godina, 35 godina radnog staža) polazni faktor 1,0 povećava se 0,34% za svaki pojedini mjesec nakon navršenih potrebnih godina života, a najviše 5 godina. Razlika između

osiguranika koji prvi puta stječu pravo na mirovinu i dugogodišnjih osiguranika jest u polaznom faktoru koji se kod dugogodišnjih osiguranika ne povećava već iznosi 1,0.

Mirovinskim se faktorom određuje u kojem se opsegu uzimaju osobni bodovi pri izračunu mirovine. Za starosnu, prijevremenu starosnu i invalidsku mirovinu zbog potpunog gubitka radne sposobnosti iznosi 1,0, dok za privremenu invalidsku mirovinu koja se isplaćuje za vrijeme nezaposlenosti iznosi 0,8. Mirovinski faktor za obiteljsku mirovinu ovisi o broju članova obitelji i iznosi 0,7 za jednog člana te do 1,0 za četiri ili više članova obitelji (Milijević, 2005.). Mirovinski faktor za invalidsku mirovinu zbog djelomičnog gubitka radne sposobnosti koji se isplaćuje za vrijeme nezaposlenosti iznosi 0,8, za vrijeme zaposlenja 0,5 te za vrijeme zaposlenja ili obavljanja samostalne djelatnosti, ako je invalidska mirovina uzrokovana ozljedom na radu ili profesionalnom bolešću iznosi 0,6667. Osobni bodovi jednako se računaju za sve vrste mirovina.

Aktualna vrijednost mirovine (AVM) je utvrđena svota mirovine za jedan osobni bod, odnosno mirovina za jednu godinu staža. (Milijević, 2005.) Utvrđuje se za svako polugodište, tako da se uskladi po stopi koja se dobije kao polovica zbroja stope promjene prosječnog indeksa potrošačkih cijena u prethodnom polugodištu i stope promjene bruto plaće svih zaposlenih u Republici Hrvatskoj u prethodnom polugodištu u odnosu na polugodište koje mu prethodi (Milijević, 2005.) Ta se vrijednost ne utvrđuje proizvoljno već je utvrđuje Upravno vijeće Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, na temelju podataka koje dobije od Državnog zavoda za statistiku. Početkom svake kalendarske godine izračunava se konačna stopa usklađivanja AVM – a počevši od 1. siječnja 2015. godine. Ona se određuje u visini razlike između stope godišnjeg rasta mirovine („rotirajuća formula“ 70:30, 50:50 ili 30:70 ovisno o tome što je povoljnije) i stope usklađivanja mirovina utvrđene 6 mjeseci prije toga dana („fiksna formula“ 50%:50%) (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2019.)

KORISNICI MIROVINA I FISKALNI UČINCI

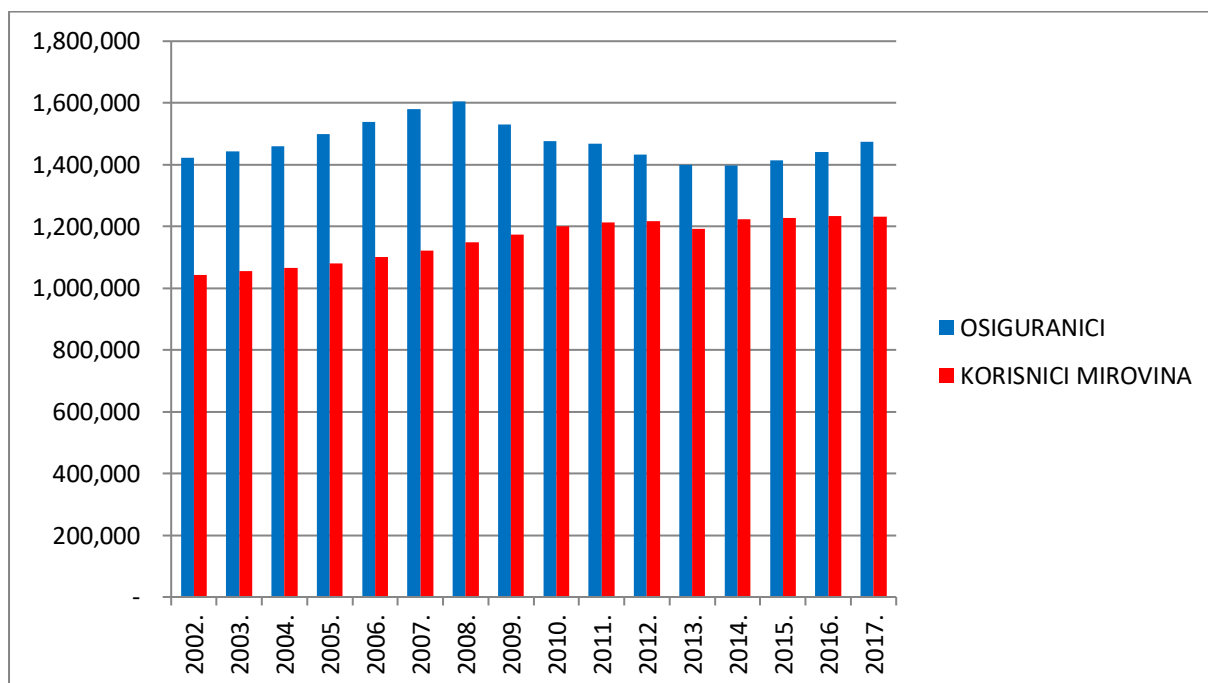
1.15. ANALIZA KORISNIKA MIROVINE

Ovo poglavlje analizira osiguranike mirovinskog osiguranja prema dobi i spolu, po osnovi osiguranja također, kao i broj korisnika starosne, invalidske i obiteljske mirovine u razdoblju od 2002. godine zaključno sa 31.12.2017. godine te korisnike prema svotama mirovina koje su ostvarili.

1.15.1. OSIGURANICI I KORISNICI MIROVINA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Grafikon 5. prikazuje odnos između korisnika mirovina i osiguranika mirovinskog sustava. Prema podacima vidimo kako je broj osiguranika mirovinskog osiguranja veći u odnosu na korisnike mirovina u razdoblju od 2002. do 2017. godine. Najveći broj korisnika mirovina zabilježen je zaključno sa 31.12. 2008. godine te nakon toga ima tendenciju pada do 31.12.2013. godine, nakon čega opet počinje lagano rasti. Broj korisnika mirovina ima tendenciju rasta, tako je u razdoblju od 31.12.2002. do 31.12.2017. godine broj korisnika mirovina porastao za visokih 15,45%.

Grafikon 4: Odnos osiguranika i korisnika mirovina u razdoblju od 2002. godine do 2017. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima izvješća o radu i poslovanju zavoda za mirovinsko osiguranje

Na smanjenje broja osiguranika utjecala je gospodarska kriza 2008. godine koje je rezultirala smanjenjem proizvodnje koje je djelovalo i na mirovinski sustav.

Tablica 1. prikazuje odnos između osiguranika i korisnika mirovina u razdoblju od 2002. do 2017. godine. Cilj svakog mirovinskog sustava jest da odnos između osiguranika i korisnika mirovina bude što veći, jer kako slijedi, veći odnos znači da više osiguranika financira jednog korisnika mirovine jer se podrazumijeva da je osiguranik svaka osoba koja radi, dakle koja je zaposlena i od svoje plaće prema Zakonu o mirovinskom osiguranju izdvaja određeni dio za korisnike mirovina. Možemo vidjeti kako se odnos iz godine u godinu sve više smanjuje. Iako se iz godine u godinu povećava broj osiguranika, to je nedovoljno da se poveća odnos između osiguranika i korisnika mirovina jer se broj korisnika povećava brže nego broj osiguranika.

2002. godine taj odnos iznosio je 1,36 što bi značilo da na jednog korisnika mirovine, odnosno umirovljenika, dolazilo 1,36 osiguranika, drugim riječima, zaposlenika. Taj odnos je 2017. godine iznosio 1,20 te se time odnos smanjio za 12,26%. Iz priložene tablice možemo zaključiti kako se u budućnosti očekuje tendencija pada odnosa između broja osiguranika (zaposlenih) i korisnika mirovina (umirovljenika).

Tablica 1: Odnos korisnika mirovina i osiguranika

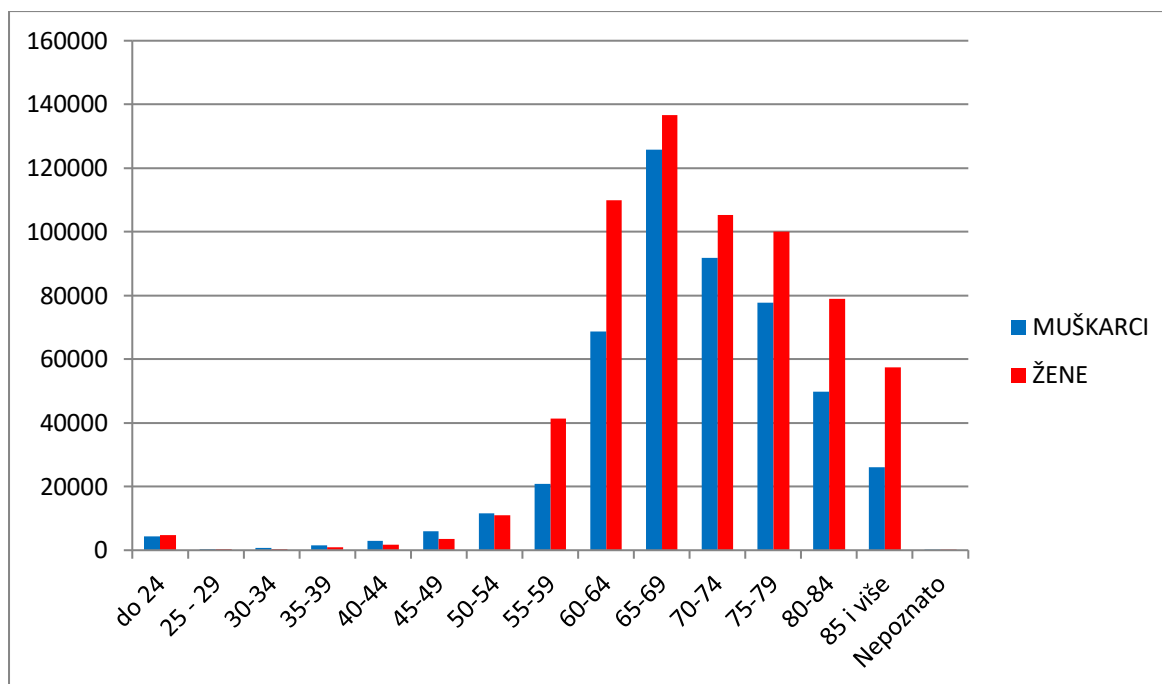
GODINE	OSIGURANICI	KORISNICI MIROVINA	ODNOS
2002.	1.421.981	1.042.192	1,36
2003.	1.443.995	1.054.549	1,37
2004.	1.460.105	1.065.655	1,37
2005.	1.498.877	1.080.571	1,39
2006.	1.538.170	1.100.086	1,40
2007.	1.579.463	1.121.540	1,41
2008.	1.604.848	1.148.290	1,40
2009.	1.530.233	1.173.814	1,30
2010.	1.475.363	1.200.386	1,23
2011.	1.468.133	1.213.121	1,21
2012.	1.432.740	1.217.692	1,18
2013.	1.400.631	1.192.815	1,17
2014.	1.397.400	1.223.738	1,14
2015.	1.413.637	1.228.020	1,15
2016.	1.440.188	1.233.375	1,17
2017.	1.475.044	1.232.651	1,20

Izvor : Izrada autora prema podacima izvješća o radu i poslovanju zavoda za mirovinsko osiguranje

1.15.2. OSIGURANICI PREMA DOBI

Grafikon 5. prikazuje broj osiguranika prema dobi i spolu na dan 31. prosinca 2017. godine. Prema podacima na grafikonu, možemo vidjeti kako najviše osiguranika ima u dobi između 65. do 69. godine starosti. Ističe se ženska populacija, koje ima 4,12% više nego muške populacije gledano sa aspekta osiguranika prema dobi. Nakon toga slijede osiguranici u razdoblju od 60. do 64. godine života. Najmanje osiguranika ima u životnoj dobi u razdoblju od 25. do 29. godine života. Kada bismo gledali osiguranike s obzirom na spol, vidimo kako ima mnogo više osiguranika ženskog spola u gotovo svim dobnim skupinama u odnosu na muškarce, dakle, žena ima više za 14,41% u odnosu na muškarce.

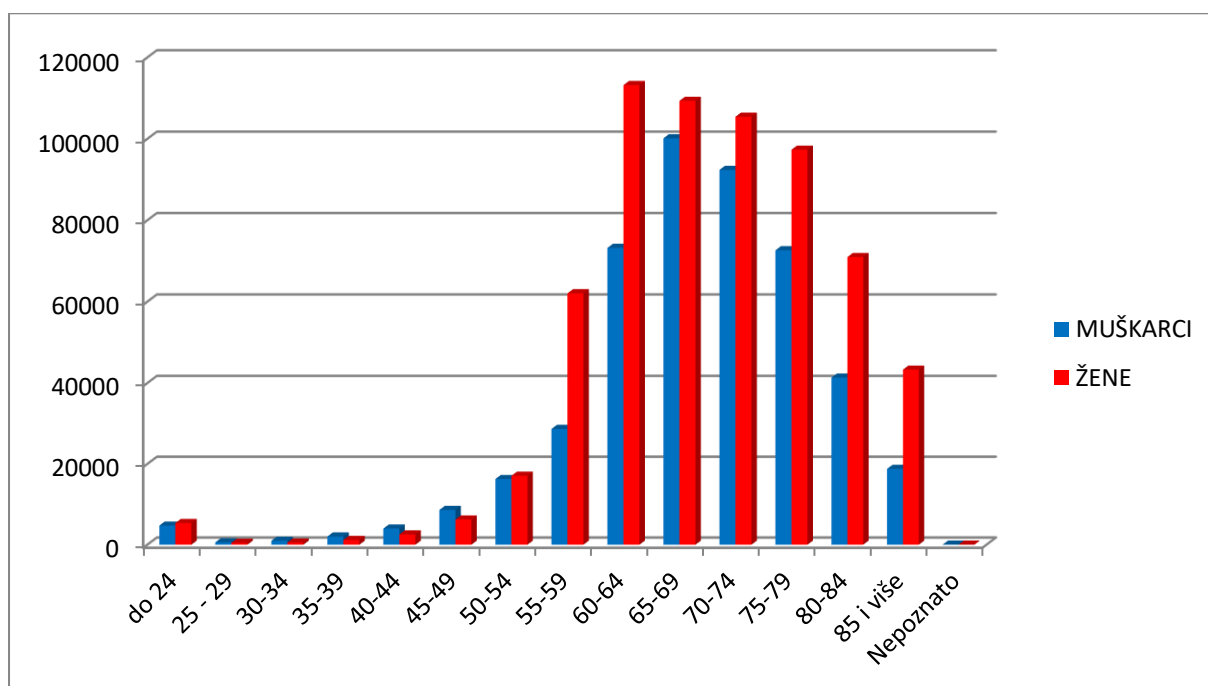
Grafikon 5: Osiguranici prema dobi i spolu na dan 31. prosinca 2017. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima izvješća o radu i poslovanju zavoda za mirovinsko osiguranje

Grafikon 6. prikazuje broj osiguranika prema dobi i spolu u na dan 31. prosinca 2012. godine. Usporedimo li situaciju u prosincu 2017. godine i prosinac 2012. godine možemo vidjeti kako se smanjio broj osiguranika u razdoblju od 25. do 29. godine života za čak 29,72%. Možemo vidjeti kako je zaključno sa prosincem 2012. godine bilo više korisnika mirovina u razdoblju od 60. do 64. godine života nego u razdoblju od 65. do 69. godine života. Ako bismo pogledali osiguranike s obzirom na spol, ima daleko više žena nego muškaraca u svim dobnim skupinama, a generalno gledano, žena ima više za 15,53% u odnosu na muškarce.

Grafikon 6: Osiguranici prema dobi i spolu na dan 31. prosinca 2012. godine

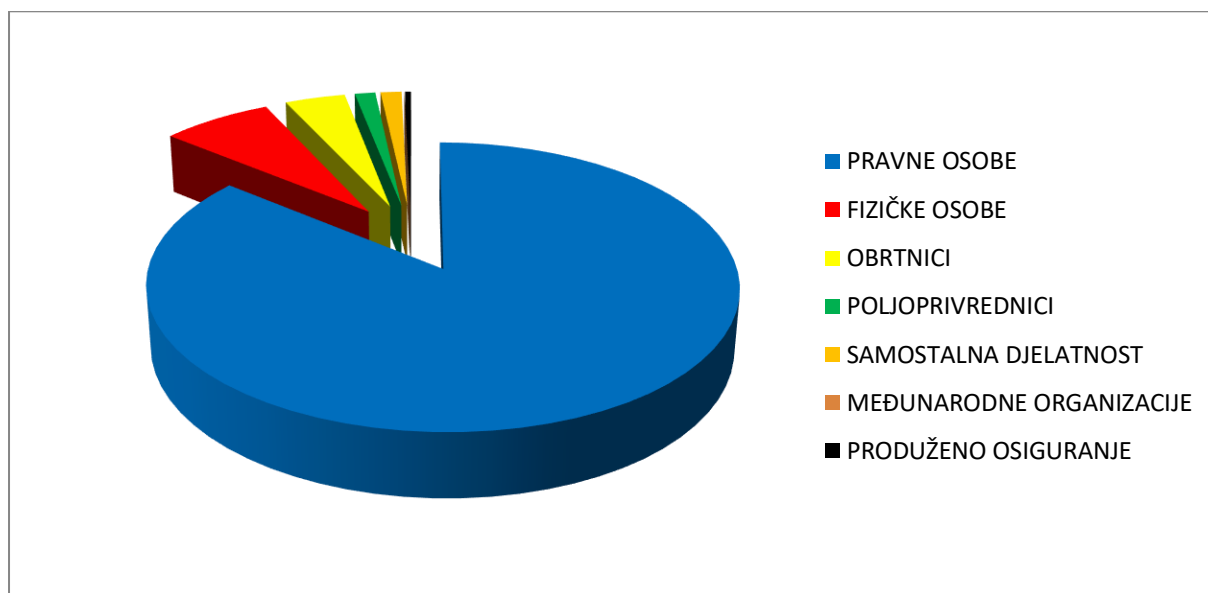
Izvor: Izrada autora prema podacima izvješća o radu i poslovanju zavoda za mirovinsko osiguranje

Prema podacima iz Izvješćaja o radu i poslovanju zavoda za mirovinsko osiguranje možemo vidjeti kako je 2012. godine bilo sveukupno manje osiguranika u odnosu na 2011. godine. Broj osiguranika povećao se za 3,73% što je ukupno 41.059 osiguranika (2,66%, odnosno 17 373 žena i 4,85%, odnosno 23 686 muškaraca)

1.15.3. OSIGURANICI PO OSNOVI OSIGURANJA

Grafikon 7. prikazuje odnos osiguranika prema osnovi osiguranja na dan 31. prosinca 2017. godine. Možemo vidjeti kako najveći udio zauzimaju osiguranici koji su zaposleni kod pravnih osoba te zauzimaju 85,92% nakon toga slijedi broj osiguranika koji je zaposlen kod fizičkih osoba i zauzima 7,12%, pa broj osiguranika zaposlen kod obrtnika sa udjelom od 3,89%. Ostale kategorije zauzimaju manje udjele, a tu spadaju osiguranici zaposleni kod poljoprivrednika (1,32 %), osiguranici koji obavljaju neku vrstu samostalne djelatnosti (1,35%), osiguranici koji su zaposleni u inozemstvu i rade u međunarodnim organizacijama (0,01%) te osiguranici zaposleni u Republici Hrvatskoj, ali je sjedište poduzeća negdje u inozemstvu (0,38%) . Ostatak udjela odnosi se na osiguranike koji su produžili svoje osiguranje.

Grafikon 7: Osiguranici prema osnovi osiguranja na dan 31. prosinca 2017. godine

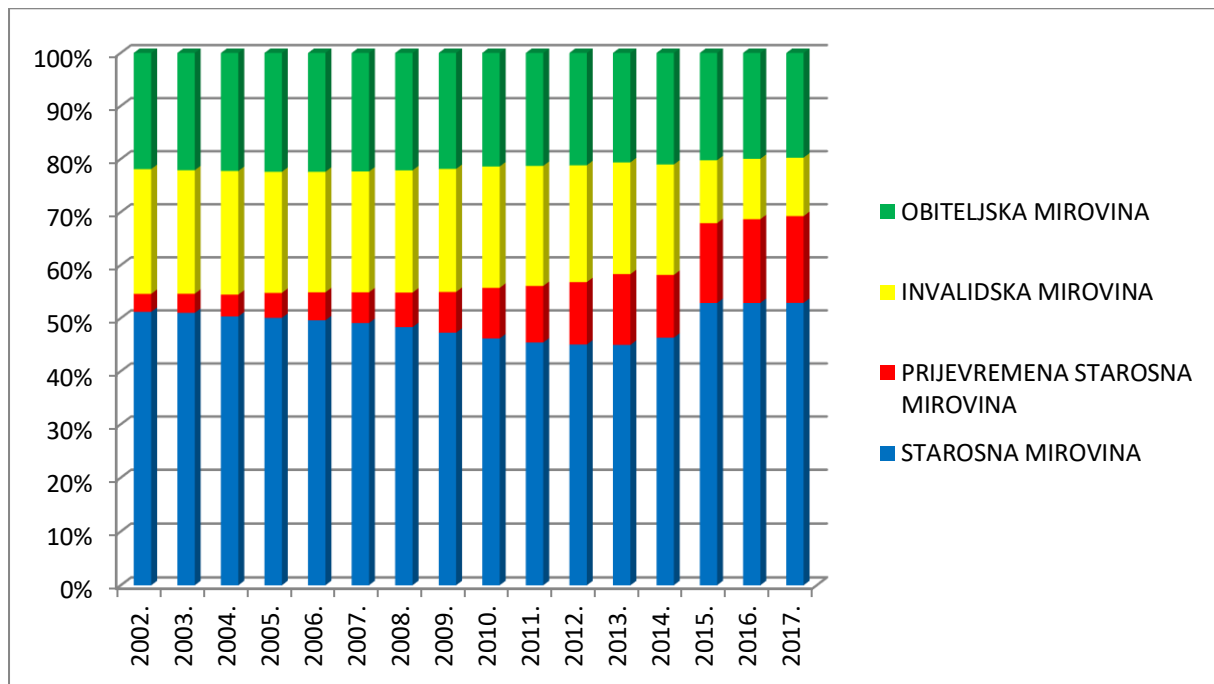

Izvor : Izrada autora prema podacima izvješća o radu i poslovanju zavoda za mirovinsko osiguranje

1.15.4. KORISNICI STAROSNE, INVALIDSKE I OBITELJSKE MIROVINE U 2017. GODINI

Grafikon 8. prikazuje broj osiguranika s obzirom na vrstu mirovine koju prima u razdoblju od prosinca 2002. godine do prosinca 2017. godine. Grafikon jasno prikazuje tendenciju rasta broja korisnika prijevremene starosne mirovine u razdoblju od prosinca 2002. godine do prosinca 2017. godine za čak 81,81%, točnije za 152 646 osiguranika. Broj osiguranika obiteljske mirovine relativno je jednak, odnosno nema drastičnih povećanja ni smanjenje, dok se broj osiguranika invalidske mirovine u razdoblju od prosinca 2002. godine do prosinca 2017. godine smanjio za 20,39%. Broj korisnika starosne mirovine nije se značajnije mijenjao, smanjenje broja osiguranika zabilježeno je 2014. godine, ali nakon toga broj osiguranika iste nastavlja rasti iz godine u godinu.

Grafikon 8 : Korisnici mirovina prema vrsti mirovina u razdoblju od 2002. godine do 2017. godine

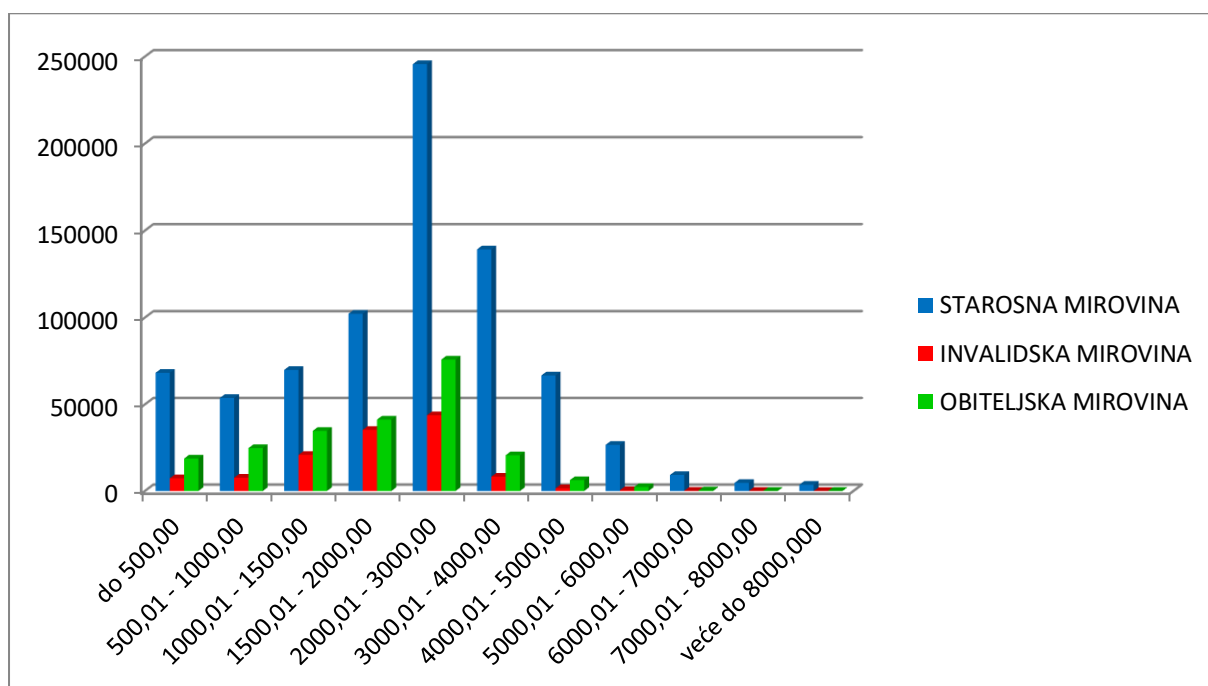

Izvor : Izrada autora prema podacima izvješća o radu i poslovanju zavoda za mirovinsko osiguranje

1.15.5. SVOTA MIROVINE

Grafikon 9. prikazuje visinu ostvarene mirovine s obzirom na visinu mirovine u 2017. godini zaključno sa 31. prosincem 2017. godine. Prema podacima u grafikonu možemo vidjeti kako najveći broj osiguranika prima mirovinu u iznosu od 2 000,01 do 3000,00 kuna i to starosnu mirovinu. Najmanje osiguranika prima mirovinu u iznosu većem od 8 000,00 kuna. Pogledamo li invalidsku mirovinu, najveći broj korisnika koji prima invalidsku mirovinu prima je u iznosu od 2 000,01 – 3000,00 kuna, baš kao i obiteljsku mirovinu.

Grafikon 9: Visina mirovina ostvarenih prema vrsti mirovine na dan 31. prosinca 2017. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima izvješća o radu i poslovanju zavoda za mirovinsko osiguranje

1.16. FISKALNI UČINCI SUSTAVA MIROVINSKOG OSIGURANJA

Fiskalni učinak jest pojam koji objedinjava dva pojma, a to su: trošak koji država ima i prihode koje može ostvariti, dakle, fiskalni učinci mirovinskih sustava gledaju se kao razlika između ukupnih prihoda koje država može ostvariti kroz mirovinski sustav, a s druge strane, analiziraju se rashodi tj. troškovi koje ima država financiranjem tog istog mirovinskog sustava. Stoga mirovinski sustav ima nekoliko fiskalnih učinaka na koje valja skrenuti pozornost, a to su: troškovi mirovinskog sustava, troškovi zdravstvenog osiguranja i troškovi socijalne skrbi. Fiskalni učinci mirovinskog sustava nastaju prvenstveno zbog problema starenja stanovništva koji za sobom vuku navedene troškove države.

1.16.1. TROŠKOVI MIROVINSKOG SUSTAVA

Najveći problem mirovinskog sustava je problem starenja stanovništva. Prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku, dobno – spolna piramida Republike Hrvatske sve je bliže obrnutoj piramidi. To sa sobom povlači još jedan dodatan problem, a to je problem radne snage. Ako nas u budućnosti očekuje sve više osoba starije životne dobi, a sve manje mlađih osoba mirovinski sustav neće funkcionirati jer će biti premalo mlade radne snage, drugim riječima, bit će više korisnika mirovina

nego osiguranika. Taj odnos zorno je prikazan u tablici 1.. te se svake godine sve više pogoršava. Razlog tome je mirovinska reforma 2002. godine prema kojoj mirovinski sustav Republike Hrvatske djeluje na principu međugeneracijske solidarnosti kojom svaki od današnjih zaposlenih izdvaja 5% doprinosa iz svoje bruto plaće za sadašnje umirovljenike. Prema tome, osobe koje se sada nalaze u mirovini u vrijeme provođenja mirovinske reforme plaćale su doprinose po manjim stopama, a sada primaju mirovine po većim stopama. Samim time stvaraju još veći teret za zaposlene, odnosno osiguranike mirovinskog osiguranja.

Još jedan bitan čimbenik koji utječe na trošak mirovinskog sustava je sve ranija dob ulaska u mirovinu. Prema (Bejaković, 2011.) podacima iz Zbornika aktivni Hrvati relativno rano izlaze sa tržišta rada što možemo i vidjeti u tablici 2.

Tablica 2: Prosjek godina izlaska s tržišta rada

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
EU - 27	61,4	61,8	62,6	62,7	62,9	63,1	63,4	63,4	65,5	-	-
Hrvatska	59,9	62,5	62,5	62,6	62,8	62,9	63,0	63,1	63,3	63,4	63,5

Izvor: Izrada autora prema podacima sa www.eurostat.hr

Tablica 2. prikazuje prosjek godina izlaska Hrvata sa tržišta rada u razdoblju od 10 godina. Usporedba se vrši sa 27 država Europe. Možemo vidjeti kako Hrvati u prosjeku izlaze s tržišta rada sa 62,7 godina. Na temelju podataka u tablici možemo vidjeti kako ljudi odlaze ranije u mirovinu te na taj način kroz dulji period primaju mirovinu što će na kraju rezultirati neodrživosti mirovinskog sustava.

Slična situacija je u većini zemalja koje se nalaze u razdoblju tranzicije. Hrvatska ima dodatan problem, a to je Domovinski rat. Domovinskim ratom povećao se broj umirovljenih osoba zbog invalidske mirovine, nakon čega slijedi starosna i prijevremena starosna mirovina.

1.16.2. TROŠKOVI ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA

Kao što je već poznato, Hrvatsko je stanovništvo relativno staro, a starost stanovništva sa sobom donosi dodatne troškove koji se manifestiraju kroz troškove zdravstvenog osiguranja kao drugi istaknuti fiskalni učinak. Svi osiguranici zdravstvenog osiguranja imaju prava koja uključuju pravo na lijekove i liječenje. Sukladno tome, očekuje se da će pritisak na zdravstvo isto tako biti sve veći nego što je bio do sad.

Hrvatski zdravstveni sustav najviše karakteriziraju obilježja Bismarckova modela financiranja koji se odnosi na obavezno zdravstveno osiguranje temeljeno na solidarnosti osiguranika, odnosno zaposlenih koji iz svoje bruto plaće također izdvajaju određenu visinu doprinosa kako bi cijela populacija imala zdravstvenu zaštitu te se ovdje opet javlja već spomenuti problem smanjenja broja zaposlenih odnosno osiguranika i povećanje broja korisnika mirovina, odnosno umirovljenika.

„Fiskalni pritisci izazov su za održivost zdravstvenog sustava“, podnaslov je OECD – ovog izdanja pod naslovom „Pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite“ koji naglašava kako su troškovi zdravstvenog osiguranja jedan od većih problema Hrvata. Sam razlog tome je starost, ali i sve veći broj nezaposlenih osoba nakon Domovinskog rata. Također, Europska komisija izrazila je zabrinutost koja se direktno veže na prijetnju velikih rizika u srednjoročnom razdoblju (OECD, 2017.).

1.16.3. TROŠKOVI SOCIJALNE SKRBI I ZAŠTITE

Socijalna skrb je djelatnost od interesa za Republiku Hrvatsku kojom se osiguravaju i ostvaruju mjere i programi namijenjeni socijalno ugroženim osobama, kao i osobama s nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima, koji uključuju prevenciju, promicanje promjena i pomoć u zadovoljavanju ostalih životnih potreba i podršku pojedincu, obitelji i skupinama s ciljem unapređenja kvalitete života i osnaživanja korisnika u samostalnom zadovoljavanju osnovnih životnih potreba te njihovog aktivnog uključivanja u društvo (Zakon o socijalnoj skrbi NN 152/14). Ključni čimbenik koji utječe na buduće državne rashode za dugotrajnu skrb broj je starijih (65+) i osobito vrlo starih (80+) osoba, a demografski trendovi pokazuju da hrvatsko stanovništvo ubrzano stari (Bađun, 2017.).

Prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku možemo vidjeti kako udio socijalne zaštite u bruto domaćem proizvodu u 2017. godini iznosi 20,9%. Kada bismo taj udio usporedili sa udjelom 2004. godine koji je iznosio 24,0% mogli bismo zaključiti kako se krećemo u dobrom smjeru, ali još uvijek nismo dovoljno dobri. Usporedimo li te podatke sa podacima drugih Europskih zemalja uočiti ćemo kako naša pozicija, iako je nešto bolja, nije dovoljno dobra da budemo u rangu sa razvijenijim zemljama Europske unije. Dakle, 2016. godine zaostajali smo za prosjekom 28 zemalja za 6,8 postotnih bodova. Gledamo li prema udjelima funkcija socijalne zaštite, prema funkciji starosti zaostajemo za 3,8 postotnih bodova nakon

čega slijede bolest i zdravstvena skrb (1,0) i nezaposlenost (0,8). Usporedimo li podatke vezane uz izdatke i socijalnu skrb po stanovniku sa državama članicama Europske unije 2016. godine, gledano sa standarda kupovne moći, usporedno sa 28 članica Europske unije zaostajali smo 54%. Važno je napomenuti kako funkcija starosti u ukupnim izdacima socijalne naknade prema funkcijama zauzima visokih 34,17%.

Najveće izdatke vezane uz socijalnu skrb čine izdaci za funkciju invaliditeta koji se odnose na osobnu invalidninu, doplatu za pomoć i njegu te naknadu za roditelja njegovatelja. (Socijalna zaštita u Republici Hrvatskoj u 2017., 28. veljače 2019.)

1.17. USPOREDBA HRVATSKE I EUROPE

Kako bismo dobili što jasniju sliku Hrvatske glede mirovinskog sustava, usporedili smo nekoliko podataka o Hrvatskoj sa podacima svih 28 zemalja članica Europske unije.

Tablica 3. prikazuje ukupne troškove mirovinskog sustava svih zemalja članica Europske unije. Prema podacima iz tablice, možemo vidjeti kako zemlje koje su prošle razdoblje tranzicije, odnosno razvijene zemlje članice Europske unije kao što su Nizozemska, Njemačka i Francuska imaju mnogo veće troškove mirovinskog sustava u odnosu na zemlje koje su srednje razvijene kao što je Hrvatska, Slovenija ili Malta. Najveći dio sredstava za umirovljenike svoje zemlje izdvajaju Njemačka, Francuska i Italija, dok su se na posljednjim mjestima našle Malta, Estonija i Cipar. Njemačka je 2016. godine za svoje umirovljenike izdvojila oko 380 000 milijuna eura, što čini 19,67% ukupnih izdataka svih zemalja članica europske unije. Hrvatska je iste godine za svoje umirovljenike izdvojila nešto manje od 5 000 milijuna eura što čini svega 0,26% ukupnih novčanih izdataka svih 28 zemalja članica Europske unije. Dakle, Njemačka je iste godine izdvojila oko 375 000 milijuna eura više od Republike Hrvatske za svoje umirovljenike.

Tablica 3: Troškovi mirovinskih sustava članica Europske unije u razdoblju od 2008. – 2017. godine u mil. eura

Zemlja/Godina	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Belgija	38.986,16	41.140,22	42.780,54	45.261,29	46.081,39	48.283,30	49.614,81	51.950,25	53.001,98	55.304,35
Bugarska	2.486,72	3.075,17	3.312,54	3.364,52	3.387,43	3.609,54	3.757,71	3.905,05	4.051,42	4.195,97
Češka	12.585,83	12.897,21	13.836,15	15.033,53	15.069,12	14.737,79	14.052,21	14.571,24	14.897,35	15.826,27
Danska	28.201,77	30.060,69	30.571,25	31.602,18	32.417,66	34.743,20	37.131,17	36.749,43	35.631,73	:
Njemačka	307.469,68	314.448,50	319.870,22	322.656,66	329.499,28	335.230,75	344.918,98	358.849,16	371.314,28	:
Estonija	1.145,15	1.253,34	1.284,38	1.297,81	1.361,25	1.430,28	1.509,91	1.659,82	1.719,49	:
Irska	12.021,68	12.871,31	12.909,62	12.756,68	13.413,63	13.562,52	13.725,70	14.193,58	15.537,81	16.085,43
Grčka	31.798,17	33.943,17	33.484,75	33.964,56	33.783,32	30.152,29	30.643,79	31.306,55	30.914,42	:
Španjolska	102.936,22	108.719,07	113.984,25	118.357,94	122.562,96	128.874,96	132.384,73	136.334,78	140.592,11	144.596,81
Francuska	265.884,69	276.489,56	286.328,00	298.330,17	309.127,09	318.689,59	325.367,17	330.961,45	336.660,67	342.727,67
Hrvatska	4.480,86	4.651,19	4.751,20	4.651,14	4.649,90	4.737,64	4.736,46	4.769,46	4.861,32	5.023,71
Italija	233.935,00	243.081,00	248.679,00	254.405,00	259.934,00	265.534,00	267.631,00	271.954,00	271.750,00	274.343,00
Cipar	1.165,60	1.239,74	1.378,53	1.483,92	1.587,26	1.679,76	1.750,39	1.805,16	1.848,14	:
Latvija	1.379,54	1.562,94	1.802,74	1.746,11	1.818,36	1.862,58	1.860,45	1.880,75	1.914,80	2.004,05
Litva	2.397,25	2.550,99	2.367,78	2.372,85	2.525,87	2.525,02	2.543,63	2.557,51	2.646,18	2.833,82
Luksemburg	3.274,09	3.534,55	3.680,87	3.953,88	4.220,73	4.449,58	4.623,69	4.837,26	5.008,94	5.333,53
Mađarska	11.619,13	10.188,42	10.582,30	10.933,07	9.284,47	9.588,73	9.441,03	9.636,75	9.802,85	10.177,49
Malta	532,47	564,19	620,64	619,25	660,56	674,07	698,19	720,51	768,22	816,47
Nizozemska	72.539,00	75.492,00	78.003,00	81.579,00	84.219,00	86.464,00	88.320,00	89.649,00	91.812,00	92.521,00
Austrija	39.479,75	41.223,96	42.773,10	44.073,06	45.940,75	47.626,46	49.254,26	50.242,23	51.235,63	52.307,94
Poljska	42.164,63	38.827,60	42.568,46	42.869,94	44.858,76	46.821,79	48.353,76	49.938,61	48.739,09	51.161,91
Portugal	22.709,25	23.797,63	24.564,69	25.281,73	24.465,81	26.692,74	26.983,58	26.855,30	27.226,42	27.766,92
Rumunjska	10.631,75	11.120,78	11.735,96	12.065,70	11.563,48	11.962,69	12.370,76	12.978,81	13.520,01	:
Slovenija	3.590,94	3.856,91	3.995,86	4.132,22	4.087,72	4.186,75	4.199,67	4.223,63	4.276,97	4.338,59
Slovačka	4.615,25	5.323,53	5.550,88	5.729,74	5.999,60	6.248,80	6.607,74	6.793,08	6.884,48	7.182,59
Finska	20.052,34	21.780,97	22.812,41	23.621,03	25.027,13	26.454,41	27.489,07	28.001,79	29.101,85	30.197,42
Švedska	39.967,97	38.383,01	42.770,70	46.170,68	49.836,86	52.895,57	50.765,07	51.193,24	52.523,52	53.699,08
Ujedinjeno Kraljevstvo	201.398,33	192.747,58	209.257,93	214.328,90	242.292,23	236.118,25	259.635,38	297.487,98	259.258,15	259.662,92

Izvor: Izrada autora prema podacima sa www.eurostat.eu

Tablica 4. prikazuje ukupne tekuće izdatke za mirovine s obzirom na udio u BDP – u. Najveći udio BDP – a 2016. godine izdvojile su Grčka (17,5%), Italija(16,1%), Francuska (15,1%) i Portugal (14,6%), dok Hrvatska 2016. godine izdvajala 10,4% ukupno BDP – a. Na zadnjim mjestima pronašle su se Irska (5,7%), Litva (6,8%), Malta (7,4%) i Latvija (7,6%). Hrvatska je 2008. godine izdvajala 9,3% ukupnog BDP – a, što je povećanje za 11,82% u 2016. godini u odnosu na 2008. godinu. Jedan od razloga takvog povećanja je učestalo povećanje broja umirovljenika iz godine u godinu. Usporedimo li Hrvatsku sa visoko razvijenim zemljama poput Njemačke, možemo vidjeti kako ne odstupamo puno. Njemačka je 2016. godine izdvajala 11,8% ukupnog BDP – a što je samo 13,46% više u odnosu na Hrvatsku iste te godine. Usporedimo li Hrvatsku sa Grčkom, koja je industrijski slabije razvijena zemlja, možemo vidjeti kako je 2016. godine izdvajala 17,5% svojeg ukupnog BDP – a što je čak za 68,27% više u odnosu na Hrvatsku koja je razvijenija od Grčke. Hrvatska s obzirom na svoju veličinu i visinom ukupnog BDP – a dobro stoji u odnosu na ostale zemlje Europske unije i kretanje izdataka BDP – a je u skladu sa ostalim zemljama.

Tablica 4: Ukupni izdaci za mirovine u zemljama članicama Europske unije u razdoblju od 2008. – 2016. godine u postocima BDP-a

Zemlja / Godine	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Belgija	11,0	11,8	11,7	11,9	11,9	12,3	12,4	12,6	12,5
Bugarska	6,7	8,2	8,7	8,1	8,1	8,6	8,8	8,6	8,4
Češka	7,8	8,7	8,8	9,2	9,3	9,3	9,0	8,6	8,4
Danska	11,7	13,0	12,6	12,7	12,7	13,4	14,0	13,5	12,6
Njemačka	12,0	12,8	12,4	11,9	11,9	11,9	11,7	11,8	11,8
Estonija	6,9	8,9	8,7	7,8	7,6	7,6	7,5	8,0	7,9
Irska	6,4	7,6	7,7	7,5	7,7	7,7	7,1	5,5	5,7
Grčka	13,1	14,3	14,8	16,4	17,7	16,7	17,2	17,7	17,5
Španjolska	9,2	10,1	10,5	11,1	11,8	12,6	12,8	12,6	12,6
Francuska	13,3	14,3	14,4	14,5	14,8	15,1	15,1	15,1	15,1
Hrvatska	9,3	10,3	10,5	10,4	10,6	10,8	10,9	10,7	10,4
Italija	14,3	15,5	15,5	15,5	16,1	16,5	16,5	16,5	16,1
Cipar	6,1	6,6	7,1	7,5	8,1	9,3	9,9	10,2	10,0
Latvija	5,7	8,3	10,1	8,6	8,2	8,2	7,9	7,7	7,6
Litva	7,3	9,5	8,4	7,6	7,6	7,2	7,0	6,8	6,8
Luksemburg	8,6	9,6	9,2	9,2	9,6	9,6	9,3	9,4	9,4
Mađarska	10,7	10,8	10,7	10,8	9,3	9,4	8,9	8,7	8,6
Malta	8,7	9,2	9,4	9,1	9,2	8,8	8,2	7,5	7,4
Nizozemska	11,2	12,1	12,2	12,5	12,9	13,1	13,2	13,0	13,0
Austrija	13,4	14,3	14,5	14,2	14,4	14,7	14,8	14,6	14,4
Poljska	11,5	12,2	11,8	11,3	11,5	11,9	11,8	11,6	11,4
Portugal	12,7	13,6	13,7	14,4	14,5	15,7	15,6	14,9	14,6
Rumunjska	7,3	8,9	9,4	9,1	8,7	8,3	8,2	8,1	7,9
Slovenija	9,5	10,7	11,0	11,2	11,3	11,6	11,2	10,9	10,6
Slovačka	7,0	8,3	8,2	8,1	8,3	8,4	8,7	8,6	8,5
Finska	10,4	12,0	12,2	12,0	12,5	13,0	13,4	13,3	13,5
Švedska	11,3	12,4	11,6	11,4	11,8	12,1	11,7	11,4	11,3
Ujedinjeno Kraljevstvo	10,2	11,2	11,3	11,3	11,6	11,4	11,3	11,4	10,8

Izvor: Izrada autora prema podacima sa www.eurostat.eu

Hrvatska kao srednje razvijena zemlja dobro stoji u odnosu na ostale zemlje Europske unije. Prema navedenim pokazateljima nalazi se uvijek negdje na sredini cjelokupne ljestvice. Možemo vidjeti kako troškovi i ukupni izdaci za mirovine u Hrvatskoj imaju pozitivan trend, odnosno iz godine u godinu rastu sve više.

ZAKLJUČAK

Današnji mirovinski sustav definiran je mirovinskom reformom 2002. godine. Sukladno reformi, u Republici Hrvatskoj djeluje sustav koji se temelji na tri mirovinska stupa čiji se prinosi vide u mirovinskim fondovima. Prvi mirovinski stup temelji se na principu međugeneracijske solidarnosti, dakle današnjim umirovljenicima mirovina se isplaćuje na temelju doprinosa koje snose osobe koje rade. Upravo to postaje jedan od najvećih problema danas, odnos zaposlenih i umirovljenika.

Svake godine odnos osiguranika i korisnika mirovina sve je manji. Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje 1980. godine odnos između osiguranika i korisnika mirovina bio je 4,04 što bi značilo da je jednog umirovljenika financiralo 4 zaposlenika. Na dan 31. prosinca 2017. godine taj odnos iznosio je 1,20, odnosno, današnjeg umirovljenika financira 1,20 zaposlenih. Svakim dodatnim smanjenjem odnosa narušava se blagostanje države kroz povećanje izdataka u odnosu na primitke i stvaranje novih troškova i fiskalnih učinaka koji nastaju kao rezultat istog.

Najznačajniji fiskalni učinci jesu troškovi socijalne skrbi i zaštite, troškovi zdravstvenog osiguranja i troškovi mirovinskog sustava. Prema predviđanjima Državnog zavoda za statistiku, popisom stanovništva 2061. godine očekuje se da će dobno – spolna piramida imati oblik obrnute piramide, odnosno da će biti daleko više starijih, a puno manje mladih zaposlenih osoba. To će dodatno smanjiti odnos osiguranika i korisnika mirovina.

Broj korisnika mirovina svake godine je sve veći. Kako je hrvatsko stanovništvo ocijenjeno kao relativno staro, u budućnosti se ne očekuju nekakve veće promjene. Takav problem imaju i druge zemlje koje se nalaze u procesu tranzicije. Smatram da Hrvatska ima mnogo korisnika mirovina jer država daje različite vrste socijalne skrbi i zaštite koji se sve više iskorištavaju, prva dobivaju ljudi koji su sposobni za rad, ali iz nekog razloga ne žele raditi. Sav teret pada samo i isključivo na leđa sadašnjih zaposlenih jer upravo oni izdvajaju određenu visinu doprinosa iz svoje bruto plaće. Da bi u trećoj životnoj dobi imali miran i lagodan život bez briga vezanih uz visinu mirovine i visinu primanja, na to trebamo misliti danas, trebamo pametno isplanirati svoj životni vijek i početi štedjeti u dobrovoljnim mirovinskim fondovima kako bismo sebi i drugima olakšali život.

LITERATURA

A) Knjige:

1. **Kašnjar – Purat, R., Mrša V., i Šašić – Šojat, A., 2004.** *Mirovinski sustav*, Zagreb, Poslovno savjetovanje d.o.o.
2. **Klečmer Čalopa, M., Cingula, M., 2009.** *Financijske institucije i tržište kapitala*, Varaždin, TIVA
3. **Milijević, N., 2005.** *Priručnik o mirovinama*, Zagreb, Tectus,
4. **Vukorepa, I., 2012.** *Mirovinski sustavi – Kapitalno financiranje kao čimbenik socijalne sigurnosti*, Zagreb, Sveučilišna tiskara d.o.o.

B) Dijelovi knjiga:

1. **Bejaković, P., 2007.** „Mirovinski sustav“, u: K. Ott, ur. *Javne financije u Hrvatskoj*, Zagreb: Institut za javne financije, str. 101. – 110.

C) Elektronički izvori informacija:

1. Članci u elektroničkom obliku

1. **Bađun, M., 2017.** „Financiranje domova za starije i nemoćne osobe u Hrvatskoj“, *Revija za socijalnu politiku*, Vol. 24 No. 1, str. 19. – 42., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/178498>
2. **Bejaković, P., 2012.** „Mirovinski sustav u Hrvatskoj: problemi i perspektiva“, *Banka i Institut za javne financije*, str. 1. – 12. , dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/AMS/zbornik.pdf>
3. **Kovač, N., 2013.** „Financiranje zdravstva – situacija u Hrvatskoj“, *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, Vol. 26 No. 2, str. 551. – 562., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/116455>
4. **OECD (European Observatory on Health Systems and Policies), 2017.** „Hrvatska: pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite 2017.“, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels, str. 1. – 16., https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/hrvatska-pregled-stanja-zdravlja-i-zdravstvene-zastite-2017_9789264285088-hr
5. **Olgić Draženović, B., Kusanović, T., Jurić Z., 2015.** „Značaj institucionalnih investitora u evoluciji financijskih sustava“, *Praktični menadžment: stručni*

časopis za teoriju i praksu menadžmenta, Vol. 6 No. 1, str. 165. – 173.,
dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/144045>

6. **Puljiz, V., 2007.** „Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive“, *Revija za socijalnu politiku*, Vol. 14 No. 2, 163-192, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/30322>
7. **Rismondo, M., 2015.** „Mirovinsko osiguranje na temelju kapitalizacije i strukovna mirovinska osiguranja te mogućnosti njihova razvoja u Hrvatskoj“, *Revija za socijalnu politiku*, Bilten No. 2., 19. – 30. , dostupno na: <http://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/publikacije/revija/2/19-30.pdf>
8. **Škember, A., 2005.** „Mirovinska reforma i mirovinski fondovi u Hrvatskoj“, *Medicus*, Vol.14 No. 2_Garijatrija, 337. – 339., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/18880>

2. Web stranice

1. **Državni zavod za statistiku, 2017.** Socijalna zaštita u Republici Hrvatskoj u 2017. godini, Zagreb, dostupno na https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/10-01-05_01_2019.htm, pogledano 20.05.2019.
2. **Hrvatska agencija za nadzor financijskih institucija, 2019.** Mirovinski sustav, Zagreb, dostupno na <https://www.hanfa.hr/media/3390/za-web-mirovinski-sustav-2019.pdf>, pogledano 12.05.2019.
3. **Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2019.** Zagreb, dostupno na: <http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?ID=71> , pogledano 15.05.2019.
4. **Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2019.** Zagreb, dostupno na: <http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?ID=76%20-%203> ,pogledano 15.05.2019.
5. **Udruga društva za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društva, 2019.** Zagreb, Mirovinski sustav – Obvezni mirovinski fondovi, dostupno na: <http://mirovinskifondovi.hr/mirovinski-sustav-2/obvezni-mirovinski-fondovi/> ,pogledano 14.05.2019.

D) Službeni dokumenti

- 1. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2013.,** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2013. godinu
- 2. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2013.,** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2013. godinu
- 3. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2014.,** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2014. godinu
- 4. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2015.** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2015. godinu
- 5. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2016.** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2016. godinu
- 6. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2017.** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2017. godinu
- 7. Hrvatski zavod za statistiku, 2019.** Zagreb, Priopćenje o socijalnoj zaštiti u Republici Hrvatskoj za 2017. godinu
- 8. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2014.** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2014. godinu
- 9. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2015.** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2015. godinu
- 10. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2016.** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2016. godinu
- 11. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2017.** Zagreb, Godišnje financijsko izvješće o poslovanju za 2017. godinu
- 12. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, 2018.** Zagreb, Podatak o ukupnim izdacima obveznog mirovinskog osiguranja za 2018. godinu

E) Zakoni i pravna regulativa

- 1. Zakon** o mirovinskim fondovima, NN 115 / 18 , Zagreb: Narodne novine
- 2. Zakon** o mirovinskom osiguranju, NN 115 / 18 , Zagreb: Narodne novine

POPIS GRAFIKONA

<i>Grafikon 1: Broj mirovinskih fondova u Hrvatskoj u razdoblju od prosinca 2002. do ožujka 2019. godine</i>	<i>14</i>
<i>Grafikon 2: Kretanje broja članova u mirovinskim fondovima od prosinca 2002. godine do ožujka 2019. godine</i>	<i>15</i>
<i>Grafikon 3: Kretanje neto imovine mirovinskih fondova od prosinca 2002. godine do ožujka 2019. godine</i>	<i>16</i>
<i>Grafikon 4: Odnos osiguranika i korisnika mirovina u razdoblju od 2002. godine do 2017. godine.....</i>	<i>23</i>
<i>Grafikon 5: Osiguranici prema dobi i spolu na dan 31. prosinca 2017. godine</i>	<i>26</i>
<i>Grafikon 6: Osiguranici prema dobi i spolu na dan 31. prosinca 2012. godine</i>	<i>27</i>
<i>Grafikon 7: Osiguranici prema osnovi osiguranja na dan 31. prosinca 2017. godine</i>	<i>28</i>
<i>Grafikon 8 : Korisnici mirovina prema vrsti mirovina u razdoblju od 2002. godine do 2017. godine.....</i>	<i>29</i>
<i>Grafikon 9: Visina mirovina ostvarenih prema vrsti mirovine na dan 31. prosinca 2017. godine.....</i>	<i>30</i>

POPIS TABLICA

<i>Tablica 1: Odnos korisnika mirovina i osiguranika</i>	<i>25</i>
<i>Tablica 2: Prosjek godina izlaska s tržišta rada</i>	<i>31</i>
<i>Tablica 3: Troškovi mirovinskih sustava članica Europske unije u razdoblju od 2008. – 2017. godine u mil. eura</i>	<i>34</i>
<i>Tablica 4: Ukupni izdaci za mirovine u zemljama članicama Europske unije u razdoblju od 2008. – 2016. godine u postocima BDP-a.....</i>	<i>35</i>

SAŽETAK

Patricija Jerešić

Zašto Hrvatska ima mnogo korisnika mirovina – koji su fiskalni učinci?

Mirovinski sustav Republike Hrvatske dio je socijalnog osiguranja te se temelji na tri mirovinska stupa. Prvi mirovinski stup temelji se na međugeneracijskoj solidarnosti, odnosno radu osiguranika za današnje korisnike mirovinskog osiguranja. Drugi stup temelji se na individualnoj kapitaliziranoj štednji koja je obavezna za svakog osiguranika. Prvi i drugi mirovinski stup obavezni su za sve, dok je treći mirovinski stup dobrovoljan. Mirovinsko osiguranje veoma je važno za društvo jer se njime osigurava socijalna sigurnost starije populacije. Naglasak se naravno stavlja na odnosu korisnika i osiguranika mirovinskog osiguranja koji se u Republici Hrvatskoj povećava iz godine u godinu te se samim time stvaraju veći troškovi državnog proračuna i novi fiskalni učinci. Moguće rješenje bilo bi poticanje samozapošljavanja i provođenja pronatalitetne politike na način da se poveća broj novorođenih i da se smanji iseljavanje radne snage iz Republike Hrvatske kako bi se poboljšao odnos osiguranika i korisnika mirovina.

Ključne riječi: mirovinski sustav, mirovinsko osiguranje

SUMMARY

Patricija Jerešić

Pension system of the Republic of Croatia – fiscal effects

The Republic of Croatia's pension system is a social security system based on three pension stakes. The first pension stake is based on intergenerational solidarity, that is, on the work of insured persons for today's retirement pensioners. The second pillar is based on individual capitalized savings which is mandatory for each insured person. The first and second pension stakes are compulsory for all, while the third stake is voluntary. Pension insurance is very important for the society as it ensures the social security of the elderly population. Naturally, the emphasis is placed on the beneficiaries and pension insured people who increase in the Republic of Croatia from year to year and at the same time generate higher cost of the state budget and new fiscal effects. The possible solution would be to encourage self-employment and implementation, leaving the labor force to increase the number of newborns and to reduce labor migration from the Republic of Croatia to improve the relationship between the insured and the pension beneficiary.

Key words: pension system, pension insurance